

Implementarea Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018 – 2022

Domeniul de intervenție nr. 16
Perioada de evaluare: 2021-2022

RAPORT DE EVALUARE

Autoare: Nicoleta Hriplivii
Coordonatoare de ediție: Olga Manole, Cristina Balaur
Procesare computerizată și editare: Marina Bejenari

Raportul a fost elaborat în cadrul Proiectelor „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova” și „Promovarea respectării drepturilor omului în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană”, implementate de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar oferit de National Endowment for Democracy (NED) și Fundația Soros Moldova.

Opiniile exprimate în acest raport aparțin exclusiv autorilor. Acestea nu pot fi interpretate sub nici o formă ca reflectând opinia și poziția National Endowment for Democracy (NED) și a Fundației Soros Moldova.

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

CUPRINS

ACRONIME ȘI ABREVIERI	4
INTRODUCRE	5
Metodologia.....	6
Scopul.....	7
EVALUAREA IMPLEMENTĂRII OBIECTIVELOR DIN DOMENIUL DE INTERVENȚIE NR. 16 – RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN LOCALITĂȚILE DIN STÂNGA NISTRULUI ALE REPUBLICII MOLDOVA	8
• Obiectivul I. Asigurarea respectării drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului ale Republicii Moldova.....	8
• Obiectivul II. Reducerea numărului de încălcări ale drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și în zonele limitrofe.....	20
• Obiectivul III. Creșterea rolului societății civile în procesul de monitorizare a încălcărilor drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.....	32
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	40

ACRONIME ȘI ABREVIERI

ASP	Agenția Servicii Publice
BPR	Biroul politici de reintegrare
CNDO	Consiliul Național pentru Drepturile Omului
CNPDCP	Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal
CoE	Consiliul Europei
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
EPU	Evaluarea Periodică Universală
GLDO	Grup de lucru pentru drepturile omului
MAEIE	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MJ	Ministerul Justiției
OAP	Oficiul Avocatului Poporului
ONG	Organizație Neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
PG	Procuratura Generală
PNADO	Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului
PNADO III	Planul Național pentru Drepturile Omului 2018–2022

INTRODUCERE

Planul Național pentru Drepturile Omului (PNADO) este documentul de politici publice care stabilește obiectivele, acțiunile și măsurile Guvernului pentru protejarea și promovarea drepturilor omului. Scopul primordial al acestei politici publice este de a asigura că drepturile omului sunt protejate și promovate în mod eficient. Adicional, politica publică se preocupă și de monitorizarea realizării progresului acestor obiective.

Pentru prima dată, ideea elaborării Planurilor generale de acțiuni în domeniul drepturilor omului a fost lansată la Conferința Mondială a Drepturilor Omului, desfășurată în anul 1993, la Viena¹. Scopul principal al acestei inițiative era ca statele să ia în considerare oportunitatea elaborării unui plan de acțiune național. În plan urmau să fie identificate măsurile prin intermediul cărora autoritățile ar putea îmbunătăți promovarea și protecția drepturilor omului.

Astfel, importanța PNADO rezidă în faptul că această politică publică servește drept un angajament clar în domeniul drepturilor omului al Guvernului în raport cu populația aflată sub jurisdicția sa. Acesta este un instrument destinat, în primul rând, autorităților în vederea monitorizării progresului și a identificării zonelor care necesită conjugarea unor măsuri suplimentare substanțiale pentru protecția drepturilor omului. De asemenea, un PNADO corect elaborat și periodic evaluat poate oferi orientări și direcții clare pentru autorități în ceea ce privește abordarea problemelor legate de drepturile omului.

Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018–2022² (PNADO III) este al treilea document de politici publice care are drept scop realizarea și promovarea drepturilor omului în Republica Moldova). Acesta a fost precedat de două documente similare pentru perioadele 2004–2008³ și 2011–2014⁴. La baza PNADO au stat recomandările internaționale în domeniul drepturilor omului adresate Republicii Moldova de organele de monitorizare ale Organizației Națiunilor Unite (ONU), Consiliului Europei (CoE), Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și ale altor organizații internaționale. În particular, PNADO III include recomandările Consiliului ONU pentru drepturile omului, acceptate de Republica Moldova, ca urmare a celui de-al II-lea ciclu al Evaluării Periodice Universale (EPU) în domeniul drepturilor omului, exercițiu care a avut loc la Geneva, în noiembrie 2016.

În ceea ce privește PNADO III, la elaborarea acestuia, urmau să fie lichidate neajunsurile constatate în primele planuri⁵. Astfel, în comparație cu primul și al doilea document, PNADO III este un document mai complex, structurat, conține obiective mai specifice și indicatori de realizare. Un

-
- 1 Oficiul Națiunilor Unite al Înaltului Comisar pentru drepturile omului, „Practici pozitive privind planurile naționale de acțiune pentru drepturile omului” (2008), pag. 1, <https://nhri.ohchr.org/EN/ICC/GeneralMeeting/27/Theme%204%20National%20Action%20plans/OHCHR%20-%20Experience%20with%20NHRAPs.pdf>.
 - 2 Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018–2022, http://www.justice.gov.md/public/files/massmedia/PNADO_III.pdf
 - 3 Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2004–2008, http://www.justice.gov.md/public/files/drepturile_omului/PNADO_2004-2008.pdf
 - 4 Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2011–2014, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17950&lang=ro
 - 5 Promo-LEX, Analiza de politică publică „Planurile Naționale de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului” (2019), pag. 5, https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/01/Analiza_PNADO_17012019.pdf; Centrul de Resurse Juridice din Moldova, „Raportul de evaluare a implementării Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (2004–2008 și 2011–2014)” (2015), pag. 36, http://www.justice.gov.md/public/files/drepturile_omului/2015_09_30_PNADO_EVALUARE_fin.pdf

element inovativ, care urma să eficientizeze procesul de coordonare și de evaluare a progresului PNADO III și să lichideze una dintre cele mai importante curențe, a fost crearea unui mecanism național eficient de monitorizare a implementării politicilor statului și a recomandărilor internaționale.

Prezentul raport se axează, în principal, pe evaluarea domeniului nr. 16 „*Respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului*”, care cuprinde: Obiectivul I, „Asigurarea respectării drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului ale Republicii Moldova”; Obiectivul II, „Reducerea numărului de încălcări ale drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și în zonele limitrofe” și Obiectivul III, „Creșterea rolului societății civile în procesul de monitorizare a încălcărilor drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului”. În referința acestui domeniu de intervenție, au fost monitorizate și evaluate toate subacțiunile planificate (inclusiv cele scadente) în vederea atingerii obiectivelor.

Evaluarea implementării domeniului nr. 16 are o importanță deosebită, fapt ce rezultă din complexitatea domeniului de intervenție și din problemele grave atestate privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană. Acest proces permite identificarea obstacolelor, problemelor constatate în implementarea acțiunilor prevăzute în Plan, poate contribui la determinarea eficacității măsurilor propuse și poate ajuta la orientarea acțiunilor viitoare în acest domeniu de intervenție. În acest mod, evaluarea poate contribui la protejarea și la respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

METODOLOGIA

Raportul analizează datele calitative și cantitative obținute în cadrul procesului de monitorizare. Metodologia de monitorizare include analiza documentelor oficiale disponibile din surse deschise, dar și obținute prin intermediul cererilor de acces la informație, expediate în adresa autorităților. Pentru a asigura plenitudinea constatărilor și recomandărilor, Asociația Promo-LEX a elaborat o *Listă a aspectelor problematice și a întrebărilor*, care a fost expediată instituțiilor desemnate responsabile de realizarea acțiunilor planificate în PNADO III. În data de 8 iunie 2022, au fost adresate cereri de acces la informații privind gradul de implementare a PNADO pentru anul 2021–2022 către 10 autorități implementatoare. La cererile de acces la informații expediate, au parvenit răspunsuri de la nouă autorități.

Suplimentar, în data de 28 decembrie 2022, au fost expediate cereri de acces la informații cu privire la procesul de planificare, de implementare și de raportare a PNADO III către opt instituții. Toate instituțiile sesizate au furnizat informațiile solicitate.

Pentru formularea constatărilor și a recomandărilor Raportului de evaluare, au fost utilizate informațiile colectate de la instituțiile desemnate responsabile de implementarea PNADO. Acestea au fost combinate cu informațiile prezentate de autorități pentru Raportul privind gradul de implementare a PNADO III, elaborat de Secretariatul permanent al Consiliului Național pentru Drepturile Omului (CNDO) pentru anul 2021, și cu alte informații relevante disponibile din surse deschise. Totodată, în data de 1 decembrie 2022, Asociația Promo-LEX a participat la atelierul de lucru organizat de Cancelaria de Stat privind evaluarea *Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018–2022 (PNADO)*⁶. În cadrul atelierului a fost analizat domeniul de intervenție nr. 16 în vederea examinării informațiilor suplimentare în baza indicatorilor și țintelor stabilite în PNADO.

⁶ Atelierul de lucru organizat de Cancelaria de Stat cu suportul Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului din Moldova (OHCHR).

Anterior publicării, raportul a fost consultat cu autoritățile responsabile de implementarea și monitorizarea PNADO (*Secretariatul Consiliului pentru Drepturile Omului; Biroul politici pentru reintegrare; Oficiul Avocatului Poporului; Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene; Ministerul Justiției; Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal; Agenția Servicii Publice; Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare; Agenția Relații Funciare și Cadastru; Ministerul Educației și Cercetării*). Comentariile, opiniile și obiecțiile autorităților au fost luate în considerare la redactarea finală a raportului.

SCOPUL

În data de 4 iulie 2022, la a 50-a Sesiune a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului, a fost adoptat Raportul EPU în privința Republicii Moldova⁷. Acesta conține o serie de recomandări importante, care au fost acceptate de Guvern, referitoare, inclusiv, la situația drepturilor omului în regiunea transnistreană, care urmează să se regăsească în următorul document de politici în domeniul drepturilor omului⁸.

Având în vedere că PNADO III a expirat, iar procesul de elaborare a unei politici în domeniul drepturilor omului este unul destul de complex și poate dura în timp, Guvernul urmează să inițieze procesul de elaborare a unui nou document de politici în domeniul drepturilor omului cât mai curând posibil. În data de 16 decembrie 2022, Cancelaria de Stat ne-a informat că procesul de elaborare a unui nou document de politici în domeniul drepturilor omului va fi inițiat în anul 2023, ca urmare a procesului de evaluare finală a PNADO III.

Elaborarea și implementarea unei noi politici publice privind drepturile omului implică un număr extrem de important de contribuții umane și financiare, însă acest lucru nu înseamnă că situația drepturilor omului se va îmbunătăți, inevitabil, în direcția dorită. Din aceste considerente, evaluarea alternativă a PNADO reprezintă o oportunitate necesară pentru a identifica ce nu funcționează, pentru a remarca progresul în cazul în care acesta există și pentru a promova o înțelegere cuprinzătoare a eficienței sau ineficienței acțiunilor planificate în domeniul de intervenție. Evaluarea obiectivă poate ajuta autoritățile responsabile să înțeleagă cum au fost utilizate resursele și cum pot fi îmbunătățite acțiunile viitoare pentru a asigura respectarea drepturilor omului în mod eficient și durabil.

Respectiv, scopul evaluării țintește: 1) a oferi o analiză independentă intermediară, cantitativă și calitativă a nivelului de realizare a domeniului nr. 16 de intervenție PNADO în ultimii doi ani de implementare; 2) a spori nivelul de responsabilitate din partea instituțiilor implementatoare cu privire la realizarea activităților planificate; 3) a prezenta constatări și recomandări care reflectă acțiuni necesare de a fi luate în considerare în perioada imediat următoare de autorități și de alți actori interesați la elaborarea noului document de politici în domeniul drepturilor omului.

7 În perioada ianuarie – februarie 2022, Republica Moldova a trecut prin cel de-al treilea ciclu de Evaluare Periodică Universală (EPU), realizat de către Consiliul ONU pentru Drepturile Omului, în care s-a examinat nivelul de respectare a standardelor universale recunoscute în domeniul drepturilor omului, https://promolex.md/22369-adoptarea-raportului-evaluarii-periodice-universale-epu-a-republicii-moldova/?fbclid=IwAR2lsngTVdJLH0UgWVJn517fNineW0pmwCI1VFHg9E8rz-aF3eFrbh_HuU&lang=ro

8 Consiliul ONU pentru Drepturile Omului, „Raportul Evaluării Periodice Universale (EPU) a Republicii Moldova” (2023), <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/md-index>

EVALUAREA IMPLEMENTĂRII OBIECTIVELOR DIN DOMENIUL DE INTERVENȚIE NR. 16

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN LOCALITĂȚILE DIN STÂNGA NISTRULUI ALE REPUBLICII MOLDOVA

Obiectivul I. Asigurarea respectării drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului ale Republicii Moldova

Ținta strategică A. Retragera rezervelor și a declarațiilor privind limitarea teritorială a aplicării tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului pentru localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Îndeplinirea procedurilor naționale ce țin de retragerea rezervelor și a declarațiilor privind limitarea teritorială a aplicării tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv a celor formulate în privința protocoalelor facultative 1 și 2 la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP).

Subacțiunea 1.1. Întreprinderea acțiunilor menite să contribuie la retragerea rezervelor și a declarațiilor teritoriale formulate de Republica Moldova cu privire la tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului la care este parte, inclusiv a celor formulate în privința protocoalelor facultative 1 și 2 la PIDCP.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul consultațiilor publice.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Justiției; Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene.*
- **Termenul de realizare:** *2018–2019.*

Constatări:

- a. Raportul pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO⁹, nu reflectă indicatori de rezultat privind realizarea subacțiunii 1.1 de instituțiile implementatoare.

⁹ Secretariatul Consiliului Național pentru Drepturile Omului, „Raportul pentru anul 2021 privind implementarea Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018–2022” (2022), https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/raport_pnado_pentru_anul_2021_pentru_sait.pdf

- b. Din rezultatele analizei informațiilor suplimentare furnizate de Ministerul Justiției (MJ), consultațiile publice privind retragerea rezervelor și a declarațiilor teritoriale formulate de Republica Moldova nu au fost organizate. MJ consideră că respectivul subiect necesită, într-o primă etapă, inițierea unui exercițiu de consultări extins, în condițiile în care implementarea unora din instrumentele internaționale vizate este pusă în sarcina altor instituții decât MJ. Mai mult, MJ consideră imperios necesar ca Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) să solicite opinia și implicarea plenară a Biroului politici de reintegrare (BPR), ținând cont de misiunea acestuia în promovarea politicii Guvernului pe acest segment.
- c. MAEIE nu a răspuns Asociației Promo-LEX la solicitarea de furnizare a informațiilor suplimentare la acest subiect.
- d. Din informațiile analizate, deducem că unicul efort întreprins în vederea realizării subacțiunii 1.1 a fost corespondența interministerială dintre MJ și MAEIE, dar această corespondență nu s-a materializat în activități concrete, potrivit indicatorului stabilit. Activitățile planificate în subacțiunea 1.1 urmau să fie întreprinse până în anul 2019 pentru a se putea trece la următorul pas, planificat în subacțiunea 1.2. Până în prezent, nu s-au întreprins activități în vederea realizării acestei acțiuni.

Subacțiunea 1.1 nu este realizată.

Ținta strategică A. Retragerea rezervelor și a declarațiilor privind limitarea teritorială a aplicării tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului pentru localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Îndeplinirea procedurilor naționale ce țin de retragerea rezervelor și a declarațiilor privind limitarea teritorială a aplicării tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv a celor formulate în privința protocoalelor facultative 1 și 2 la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP).

Subacțiunea 1.2. Elaborarea și promovarea proiectelor de acte normative privind retragerea rezervelor și a declarațiilor teritoriale formulate de Republica Moldova cu privire la tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului la care este parte, inclusiv a celor formulate în privința protocoalelor facultative 1 și 2 la PIDCP.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de acte normative promovate și numărul de rezerve/declarații retrase.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene.*
- **Termenul de realizare:** *2020–2021.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.2 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND0.

- Autoritățile implementatoare responsabile raportează informații identice celor raportate în anii precedenți, și anume: „Identificarea de MAEIE a 18 tratate multilaterale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, care au fost semnate/aprobate/ratificate cu declarații sau rezerve și a înaintat demersurile respective în adresa Ministerului Justiției în vederea demarării procedurilor legale de retragere a rezervelor sau a declarațiilor în cauză. Până la moment, în adresa MAEIE, solicitări pe acest subiect nu au parvenit”.
- b. În urma analizei informațiilor disponibile, constatăm că MAEIE s-a limitat la întocmirea Listei tratatelor multilaterale față de care au fost emise rezerve/declarații teritoriale¹⁰. Totodată, MAEIE nu a răspuns la solicitarea Asociației Promo-LEX de a furniza informații suplimentare și nu a prezentat lista celor 18 tratate multilaterale identificate.
- c. Pornind de la indicatorii stabiliți pentru subacțiunea 1.2, nu au fost constatate alte activități în vederea implementării subacțiunii în cauză, în special prin promovarea sau adoptarea unor acte normative privind declarațiile/rezervele retrase. Autoritățile responsabile nu au raportat numărul de acte normative promovate și numărul de rezerve/declarații eventual retrase.

Subacțiunea 1.2 nu este realizată.

Ținta strategică B. Intensificarea dialogului în domeniul drepturilor omului la nivel de experți pentru problemele drepturilor omului din localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Abordarea sistematică în procesul de negocieri a problematicii drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.1. Identificarea și includerea pe agenda de negocieri a problemelor prioritare din domeniul drepturilor omului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de intervenții; soluții adoptate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare; Ministerul Justiției.*
- **Termenul de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.1 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
 - BPR a raportat că depune eforturi constante pentru includerea în agenda procesului de negocieri a problematicii din domeniul drepturilor omului. Problematika drepturilor omului, în special, libera circulație și situația cetățenilor deținuți ilegal, a fost menținută și în anul 2021. S-a menționat că subiectul respectării drepturilor omului este prioritatea-cheie promovată de partea moldovenească pe agenda de

¹⁰ Răspunsul MAEIE din 27 mai 2021.

negocieri. Garantarea respectării drepturilor omului și asigurarea liberei circulații între cele două maluri ale Nistrului a fost subiectul central promovat de partea moldovenească pe agenda discuțiilor în cadrul Conferinței permanente pe probleme politice în procesul de reglementare transnistreană (formatul de negocieri „5+2”) din 03.06.2021¹¹.

- Declarația cu privire la procesul de negocieri în formatul „5+2” privind reglementarea transnistreană, aprobată la cea de-a 28-a Reuniune a Consiliului Ministerial al OSCE (Stockholm, 2 - 3 decembrie 2021), a accentuat necesitatea intensificării eforturilor pentru protecția drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului în cazuri individuale în lumina îngrijorărilor care persistă în regiune¹².
 - În procesul de negocieri, regimul de la Tiraspol manifestă o poziție distructivă și lipsă de voință de a soluționa subiecte ce țin de violarea drepturilor omului în cazuri individuale. Cu toate acestea, autoritățile Republicii Moldova susțin că vor menține abordarea proactivă pe aceste dimensiuni, cu accent pe soluționarea cazurilor individuale și pe identificarea unui mecanism durabil de monitorizare a situației drepturilor omului, de reacționare promptă în lumina exigențelor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.
- b. Potrivit rezultatelor monitorizării constante, efectuate de Asociația Promo-LEX, în anul 2021¹³ și în anul 2022¹⁴, se atestă o dinamică negativă în ceea ce privește respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Aceași dinamică este confirmată și de alte organizații¹⁵, dar și de către partenerii internaționali de dezvoltare ai Republicii Moldova¹⁶.
- c. În data de 8 iunie 2022, instituțiilor responsabile le-au fost expediate cereri cu solicitarea informațiilor suplimentare privind acțiunile întreprinse în scopul realizării subacțiunii 1.1. Informații suplimentare la acest subiect, decât cele prezentate în Raportul de evaluare PNADO, elaborat de Secretariatul CNDO, nu au fost prezentate.
- d. Cu toate că autoritățile implementatoare nu au raportat activitățile potrivit indicatorilor stabiliți, informațiile furnizate demonstrează că în anul 2021 și în anul 2022, tematica drepturilor omului a fost abordată practic de fiecare dată de către reprezentanții autorităților constituționale în dialogul cu reprezentanții administrației *de facto* din regiunea transnistreană. Aspectul urmează a fi remarcat, deoarece, anterior, subiectele și problemele ce țin de situația drepturilor omului erau incluse mai rar în agenda și în mesajul public al autorităților și al partenerilor externi.

11 Declarația comună a mediatorilor și observatorilor în cadrul Conferinței permanente pe probleme politice în procesul de negocieri privind reglementarea transnistreană în formatul „5+2” în urma vizitei acestora la Chișinău și Tiraspol din 3-4 iunie 2021, <https://www.osce.org/ro/chairmanship/488533>

12 „La Stockholm a fost aprobată o nouă declarație privind reglementarea transnistreană” (2021), <https://www.moldpres.md/news/2021/12/03/21009299>

13 Promo-LEX, Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova/Retrospectiva anului 2021, <https://promolex.md/wp-content/uploads/2021/12/RAPORT-Drepturile-Omului-%C3%AEn-regiunea-transnistrean%C4%83-a-Republicii-Moldova-Retrospectiva-anului-2021-2.pdf>

14 Promo-LEX, Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova/Retrospectiva anului 2021, <https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/12/Raport-Drepturile-omului-%C3%AEn-regiunea-transnistrean%C4%83-a-Republicii-Moldova-%C3%AEn-anul-2022-1.pdf>

15 Raportul Freedom House, 2021, <https://freedomhouse.org/country/transnistria/freedom-world/2021>; Raportul Freedom House, 2022, <https://freedomhouse.org/country/transnistria/freedom-world/2022>

16 Raportul Departamentului de Stat al SUA privind Republica Moldova, 2021, <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/moldova/>

- e. Cu titlu de concluzie: susținem că efortul depus în ultimii doi ani în ceea ce privește realizarea subacțiunii 1.1 este unul mai semnificativ comparativ cu anii precedenți.

Subacțiunea 1.1 este realizată.

Ținta strategică B. Intensificarea dialogului în domeniul drepturilor omului la nivel de experți pentru problemele drepturilor omului din localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Abordarea sistematică în procesul de negocieri a problematicii drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.2. Relansarea activității subgrupului pentru drepturile omului cu implicarea reprezentanților societății civile de pe ambele maluri ale Nistrului și a organizațiilor internaționale relevante.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de ședințe desfășurate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare; Ministerul Justiției.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.2 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.

● BPR a raportat că, pe parcursul anului 2021, a expediat multiple demersuri spre Tiraspol cu propunerea de a organiza ședința grupurilor de lucru pentru drepturile omului. Regimul de la Tiraspol a refuzat să dea curs solicitărilor Chișinăului privind asigurarea accesului în regiunea transnistreană al reprezentanților asociațiilor obștești specializate în drepturile omului. Deși Tiraspolul a neglijat aceste solicitări și a contramandat întâlnirile agreeate pe această platformă de dialog¹⁷, după o pauză de un an și jumătate (ultima având loc în data de 22 mai 2020), grupurile de lucru pentru drepturile omului, la nivel de experți între Chișinău și Tiraspol, s-au întrunit în data de 22 noiembrie 2021. Partea moldovenească a fost reprezentată de către experți din cadrul MJ, Oficiului Avocatului Poporului (OAP) și BPR¹⁸. Pe agendă au figurat subiectele privind necesitatea identificării și punerii în aplicare a unui mecanism eficient de monitorizare și de intervenție, cu implicarea societății civile de pe ambele maluri ale Nistrului și a organizațiilor internaționale relevante, pentru examinarea și rezolvarea cazurilor individuale de încălcare a drepturilor omului. În cadrul ședinței au fost readuse în vizor unele cazuri individuale de rezonanță, fiind solicitată asigurarea accesului reprezentanților instituției Ombudsmanului în locurile privative de libertate, centrele sociale/medicale/educaționale din regiunea transnistreană. În anul 2022 nu a fost posibilă, deocamdată, convocarea Grupului de lucru pentru drepturile omului (GLDO).

¹⁷ Biroul politici de reintegrare, „Ședință eșuată a grupului de lucru pentru drepturile omului” (2021), <https://gov.md/ro/content/sedinta-esuata-grupului-de-lucru-pentru-drepturile-omului>

¹⁸ Biroul politici de reintegrare, „Experții din sfera drepturilor omului au revenit la dialog după o pauză de 18 luni” (2021), <https://gov.md/ro/content/expertii-din-sfera-drepturilor-omului-au-revenit-la-dialog-dupa-o-pauza-de-18-luni>

- b. Potrivit Bilanțului anului 2022, prezentat de BPR în sfera politicilor de reintegrare a țării, Tiraspolul a ignorat toate inițiativele Chișinăului de a convoca noi ședințe ale grupurilor de lucru pentru drepturile omului¹⁹.
- c. În data de 8 iunie 2022, Asociația Promo-LEX a solicitat, suplimentar, autorităților să furnizeze informații cu privire la subiectele concrete abordate la ședințele GLDO, copia agendelor acestor ședințe, soluțiile în urma ședințelor convocate în anul 2021 și, eventual, în anul 2022.
- d. După recepționarea informației furnizate suplimentar de autoritățile implementatoare:
- MJ ne-a informat că pe platforma Grupului de lucru sectorial pentru drepturile omului, în data de 22 noiembrie 2021, în format online, a avut loc o ședință cu reprezentanții Tiraspolului, în cadrul căreia a fost pusă în discuție problema asigurării condițiilor de detenție în instituțiile penitenciare amplasate în stânga Nistrului (Penitenciarele nr. 8 și nr. 12).
 - BPR ne-a informat că de la relansarea GLDO²⁰, în ședințele acestuia au fost implicați unii reprezentanți ai mediului academic și ai societății civile (Centrul „La Strada”, Centrul de Drept al Femeilor, Asociația Keystone Moldova ș.a.), însă nu și Asociația Promo-LEX. Potrivit BPR, participarea Asociației Promo-LEX la ședințele GLDO ar putea avea loc doar cu acceptul componentelor grupului de lucru, iar la ședințele viitoare, unde se vor discuta subiectele relevante, poate fi examinată posibilitatea invitării, în calitate de prezentatori de opinie civică, și a reprezentanților Asociației Promo-LEX²¹.
- e. În urma analizei informațiilor raportate de autorități, constatăm că, deși a fost relansat GLDO, subacțiunea 1.2 nu este implementată în modul în care s-a planificat. În activitatea acestui grup nu este implicată societatea civilă de pe ambele maluri ale Nistrului. *În continuare, nu sunt abordate problemele prioritare din domeniul drepturilor omului, cum ar fi drepturile civile și politice: dreptul la libertate și la securitatea persoanei, dreptul la libera circulație, dreptul de a nu fi supus torturii, accesul la justiție, dreptul la viața privată, dreptul la libertatea de exprimare, dreptul la întruniri și asociere etc.* În anul 2022 se mențin aceleași probleme identificate și în anii precedenți. Se atestă în continuare: lipsa de transparență a acestor ședințe – nu se publică pe pagina web a BPR agenda acestor ședințe; nu se fac publice soluțiile și rezultatele activității acestui grup, pozițiile tuturor participanților etc. Un comunicat sumar, cu poze, publicat de BPR, nu asigură transparența necesară în activitatea acestui grup. Blocajul din partea regimului de la Tiraspol al ședințelor GLDO (doar o singură ședință pentru anul 2021 și niciuna pentru anul 2022) transformă acest mecanism în unul ineficient, care nu poate duce la atingerea țintei strategice stabilite.

Subacțiunea 1.2 este parțial realizată.

¹⁹ „Unele bilanțuri ale anului 2022 în sfera politicilor de reintegrare a țării” (2022), <https://gov.md/ro/content/unele-bilanturi-ale-anului-2022-sfera-politicilor-de-reintegrare-tarii>

²⁰ Relansarea GLDO a avut loc la 15 iunie 2018.

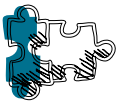
²¹ Prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 321 din 11 mai 2018, cu modificările și completările ulterioare, a fost constituit GLDO, format din reprezentanți/experti ai autorităților cu atribuții în domeniul DO (MJ, MMSPS, MAI, OAP, PG). Conform pct. 3 al ordinului menționat, în activitatea GLDO pot fi invitați, la necesitate, experți și specialiști din domeniile relevante pentru subiectul abordat, inclusiv din afara serviciului public. Reprezentantul Ministerului Justiției – Secretarul de Stat și Avocatul Poporului au calitatea de coordonatori ai activităților GLDO.

Ținta strategică B. Intensificarea dialogului în domeniul drepturilor omului la nivel de experți pentru problemele drepturilor omului din localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Abordarea sistematică în procesul de negocieri a problematicii drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.3. Elaborarea și punerea în aplicare a unui mecanism de deblocare a accesului fermierilor din raionul Dubăsari la terenurile agricole amplasate după traseul Râbnița–Tiraspol.

- **Indicatori de monitorizare:** *Număr de acțiuni întreprinse; Mecanism elaborat și pus în aplicare.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului; Agenția Relații Funciare și Cadastru; Biroul politici de reintegrare.*
- **Termenul de realizare:** *2021.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.3 se raportează ca fiind *parțial realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND0.
- b. În vederea realizării acestei subacțiuni, pentru anul 2021 BPR a raportat următoarele acțiuni:
 - Administrația publică locală din raionul Dubăsari menținut activitatea de documentare a terenurilor proprietate privată și a celor aflate la balanța administrației publice locale, precum și evidența agenților economici care încheie cu deținătorii contracte de prelucrare a acelor terenuri agricole, ceea ce este necesar pentru asigurarea accesului nestingherit la terenurile agricole al noilor persoane.
 - Problema accesului la terenuri a fost pe agenda discuțiilor la întrevederea oficială din data de 25 mai 2021 a Viceprim-ministrului cu Reprezentantul Special al Președinției în exercițiu al OSCE pentru reglementarea transnistreană, Thomas Mayr-Harting.
 - Solicitarea facilitării accesului la terenuri a fost obiectul a cinci demersuri recepționate de BPR în primele luni ale anului 2021, ulterior, fermierii nu au semnalat încălcarea dreptului de acces la terenuri în vederea efectuării lucrărilor agricole în conformitate cu mecanismul stabilit prin Decizia protocolară semnată în data de 25 noiembrie 2017, în baza certificatelor de prelucrare eliberate pe un termen de 20 de ani. Totodată, din vara anului 2021, situația s-a complicat prin barierele artificial impuse de Tiraspol, și anume, obligarea fermierilor de a ține evidența fiecărui angajat și a fiecărei lucrări efectuate la structurile regionale, prin controlul amănunțit al actelor și al încărcăturilor la trecerea prin posturile transnistrene, prin impunerea unor plăți nemotivate pentru folosirea drumurilor de mijloacele de transport ce efectuează transportarea producției agricole recoltate cu autocamioane ce depășesc masa totală de 18 tone. Pentru clarificarea acestor abuzuri și anularea așa-numitelor plăți neautorizate, au fost transmise solicitările de resort către reprezentantul politic de la Tiraspol, fiind informați și mediatorii și observatorii internaționali din cadrul procesului de negocieri privind reglementarea transnistreană. De asemenea, este promovată Hotărârea Guvernului nr. 226 din 06.10.2021, prin care a fost simplificată

procedura de transportare prin posturile vamale interne de control a producției agricole cultivate de către fermierii din raionul Dubăsari ce țin de terenurile de după traseul Tiraspol – Râbnița.

- c. Pentru anul 2022, BPR a raportat această subacțiune drept una *realizată* și a indicat următoarele acțiuni:
- Finalizarea de către administrația publică locală din raionul Dubăsari a procesului de documentare a terenurilor proprietate privată și proprietate publică aflate la balanța administrației publice locale, precum și evidența agenților economici care încheie cu deținătorii contracte de prelucrare a acelor terenuri agricole, ceea ce era necesar pentru asigurarea accesului la terenurile agricole al noilor persoane.
 - Buna funcționare a mecanismului convenit prin Decizia protocolară a fost împiedicată de către Tiraspol prin impunerea abuzivă a unor restricții: controlul amănunțit al actelor și al încălcărilor la trecerea prin posturile ilegale transnistrene, cu obligarea achitării unor pretinse taxe pentru treceri zilnice repetate cu produsele recoltate și pentru deplasarea cu autocamioanele ce depășesc masa totală de 18 tone etc. O problemă majoră o constituie condiționalitatea instituită în mod unilateral de către Tiraspol la finele anului 2021 prin a limita termenul de acțiune al deciziei protocolare și al extinderii periodice a acesteia ca urmare a sesizărilor continue ale Chișinăului, ultimul termen de referință fiind 1 aprilie 2023.
- d. Agenția Relații Funciare și Cadastru ne-a comunicat, în data de 14 iunie 2022: mecanismul din 2006, de acces al fermierilor din raionul Dubăsari la terenurile agricole amplasate după traseul Râbnița–Tiraspol, a fost restabilit în condițiile celor agreeate în procesul de negocieri (anii 2017–2018), urmând ca proprietarii terenurilor rămase în litigiu să beneficieze de certificatele de acces, iar cei care vor deveni noi proprietari sau arendași să realizeze reperfectarea actelor necesare (contract dearendă, contract de vânzare-cumpărare, contract de donație, moștenitori testamentari etc.) emise de instituțiile competente republicane.
- e. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, în data de 10 iunie 2022, ne-a comunicat suplimentar că nu au fost înregistrate progrese pentru realizarea acestei subacțiuni, întrucât reprezentanții părții transnistrene au refuzat să participe la dialog cu autoritățile de la Chișinău.
- f. La sfârșitul anului 2021, administrația *de facto* de la Tiraspol a notificat despre intenția de a limita până în data de 30 iunie 2022 prevederile Deciziei protocolare din 2018 privind accesul fermierilor la terenuri, chiar dacă decizia respectivă prevedea un termen de acces de 20 de ani, adică până în anul 2028. În ziua expirării termenului, acesta a fost prelungit cu o lună, la cererea Chișinăului, până la 31 august, iar ulterior, până la 31 decembrie 2022²². La acest subiect, BPR ne-a informat, în data de 13 iunie 2022, că în anul 2021 și-a canalizat eforturile pe platforma de negocieri pentru a obține renunțarea Tiraspolului la decizia sa de a bloca din nou accesul la terenuri după 30 iunie 2022. Deocamdată, o decizie de renunțare în acest sens nu este, deși, în cadrul dialogului în formatul 1+1, reprezentantul politic de la Tiraspol a menționat că nu este în interesul nimănui ca fermierii să se confrunte cu dificultăți adiționale. În anul 2022, Chișinăul a propus de trei ori convocarea grupului de lucru pentru agricultură și ocrotirea mediului pentru a discuta problema fermierilor, însă Tiraspolul trenează, nemotivat, revenirea la dialog a experților de profil.

22 Radio Europa Liberă, „Termen prelungit: fermierii din Dubăsari vor avea acces la terenurile lor până la sfârșitul anului” (2022), <https://moldova.europalibera.org/a/termen-prelungit-fermierii-din-dub%C4%83sari-vor-avea-acces-la-terenurile-lor-p%C3%A2n%C4%83-la-sf%C3%A2r%C8%99itul-anului-/32013685.html>

- g. În urma analizei informației oficiale și a celei colectate prin monitorizare de Asociația Promo-LEX a situației de fapt, se constată că și în perioada 2021–2022, mecanismul din 2006 la care s-a revenit nu a deblocat integral restricțiile în privința accesului necondiționat al proprietarilor la terenurile agricole. Or, potrivit constatărilor Curții Europene pentru Drepturile Omului (CtEDO) din cauza *Sandu și alții v. Moldova și Rusia* (par. 82)²³, condiționarea accesului la terenurile agricole, fie prin încheierea unor contracte de arendă, fie prin eliberarea unor certificate de folosință temporară, de asemenea, reprezintă o limitare, care duce la încălcarea continuă a dreptului la proprietate. Deși s-au întreprins acțiuni pentru a debloca accesul proprietarilor, considerăm că este o realizare parțială a acestei subacțiuni, deoarece mecanismul pus în aplicare este unul condiționat, iar aplicarea lui este împiedicată prin diverse restricții impuse de regimul de la Tiraspol.

Subacțiunea 1.3 este parțial realizată.

Ținta strategică B. Intensificarea dialogului în domeniul drepturilor omului la nivel de experți pentru problemele drepturilor omului din localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Abordarea sistematică în procesul de negocieri a problematicii drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.4. Asigurarea respectării standardelor internaționale la prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul schimbului informațional dintre Chișinău și Tiraspol.

- **Indicatori de monitorizare:** *Număr de acțiuni întreprinse; Mecanism elaborat și pus în aplicare.*
- **Instituții responsabile:** *Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal; Biroul politici de reintegrare; Ministerul Justiției; Agenția Servicii Publice.*
- **Termenul de realizare:** *2021.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.4 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- b. În vederea realizării acestei subacțiuni, pentru anul 2021 BPR a raportat următoarele acțiuni:
 - BPR menține în continuare poziția sa, care exclude orice schimb de informații în afara câmpului legal național. În procesul de negocieri de reglementare a diferendului transnistrean, în scopul asigurării înregistrării actelor de stare civilă și eliberării actelor de identitate locuitorilor din stânga Nistrului, precum și la soluționarea problemelor la prestarea serviciilor publice în cadrul Agenției Servicii Publice (ASP), se militează

²³ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea în cauza Sandu v. Moldova și Rusia (2018), <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2221034/05%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-184651%22%5D%7D>

pentru prelucrarea datelor personale doar pe baza consimțământului solicitantului/subiectului datelor cu caracter personal. Pe platforma grupurilor de lucru privind actele de stare civilă și documentarea populației, autoritățile constituționale promovează identificarea unui mecanism de lucru între structurile specializate de stare civilă de pe ambele maluri ale Nistrului necesare prestării serviciilor de stare civilă populației pe baza consimțământului de prelucrare a datelor cu caracter personal, care să permită, în special, actualizarea actelor de naștere ale persoanelor născute în localitățile din Republica Moldova, cu date referitoare la decesul acestora.

- c. Potrivit informațiilor suplimentare furnizate în data de 8 iunie 2022, BPR ne-a informat că, la această dată, nu a fost elaborat un mecanism de control privind conformitatea prelucrării în regiunea transnistreană a datelor cu caracter personal corespunzător legislației Republicii Moldova. Această informație a fost reconfirmată și la 27 februarie 2023. Potrivit autorității, elaborarea și punerea în aplicare a unui asemenea mecanism nu este posibilă la ora actuală din considerentul lipsei de control din partea autorităților statului pe teritoriul din stânga Nistrului și în mun. Bender, dar și al inaccesibilității perimetrului pentru funcționarii abilitați prin lege și aflați în exercitarea atribuțiilor de serviciu, a căror activitate este interzisă și blocată de structurile de forță de la Tiraspol.
- d. Totodată, Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP) a reiterat poziția sa, expusă anterior și în anii precedenți, potrivit căreia adoptarea unui mecanism și a schimbului reciproc de date cu caracter personal cu structurile din localitățile din stânga Nistrului este un proces politic și depășește competențele CNPDCP, iar asigurarea respectării principiilor privind prelucrarea datelor cu caracter personal ale persoanelor fizice revine autorităților care efectuează schimbul/transmiterea informațiilor – considerate drept operatori de date/persoane împuternicite de operator în sensul Legii nr. 133/2011. Reiterăm că anterior CNPDCP a solicitat²⁴ să fie efectuate modificări în PNADO III, considerând inoportună desemnarea CNPDCP în calitate de instituție responsabilă pentru realizarea subacțiunii 1.4, cu termenul de realizare în anul 2021.
- e. În urma analizei informației oficiale și a celei colectate prin monitorizare de Asociația Promo-LEX cu privire la situația de fapt, în anul 2021 și în anul 2022 nu au fost constatate cazuri de schimb de informații cu autoritățile *de facto* din stânga Nistrului. Cu toate acestea, în data de 22 decembrie 2021, Ministerul Afacerilor Interne (MAI) a fost somat repetat să se conformeze standardelor internaționale și să radieze datele cu caracter personal obținute de la structurile neconstituționale din regiunea transnistreană. Curtea Supremă de Justiție a respins recursul MAI și a menținut decizia CNPDCP din 16 noiembrie 2018. Decizia privește necesitatea radierii informațiilor recepționate de MAI de la structurile *de facto* din regiunea transnistreană în perioada 1991–2005 și stocate în Registrul informației criminalistice și criminologice (RICC)²⁵.
- f. Având în vedere faptul că PNADO în 2022 s-a încheiat, iar unul dintre indicatorii stabiliți nu a fost atins până la finele anului 2022, subacțiunea 1.4 nu poate fi calificată ca fiind în curs de realizare sau realizată. Informațiile furnizate de autoritățile implementatoare demonstrează că problema respectării standardelor internaționale la prelucrarea datelor cu caracter personal în cadrul schimbului informațional dintre Chișinău și Tiraspol

²⁴ Demersul CNPDCP din 21 februarie 2020, adresat Cancelariei de Stat, Oficiului Avocatului Poporului, Ministerului Justiției.

²⁵ Promo-LEX, „Curtea Supremă de Justiție obligă, în mod repetat, Ministerul Afacerilor Interne să radieze datele cu caracter personal obținute de la structurile neconstituționale din regiunea transnistreană” (2021), <https://promolex.md/21699-curtea-suprema-de-justitie-obliga-in-mod-repetat-ministerul-afacerilor-interne-sa-radieze-datele-cu-caracter-personal-obtinue-de-la-structurile-neconstituționale-din-regiunea-transnistreana/?lang=ro>

rămâne a fi una incertă, iar unele probleme privind protecția datelor cu caracter personal în regiunea transnistreană se mențin în continuare²⁶.

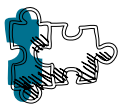
Subacțiunea 1.4 este parțial realizată.

Ținta strategică B. Intensificarea dialogului în domeniul drepturilor omului la nivel de experți pentru problemele drepturilor omului din localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Abordarea sistematică în procesul de negocieri a problematicii drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.5. Sensibilizarea participanților la negocierile în format „5+2”, a organizațiilor internaționale relevante și a misiunilor diplomatice acreditate în Republica Moldova cu privire la cazurile de încălcare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Număr de sesizări perfectate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare; Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- Subacțiunea 1.5 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- În vederea realizării acestei subacțiuni, BPR a raportat următoarele acțiuni:
 - În perioada anului 2021, participanții la negocierile în formatul „5+2”, organizațiile internaționale relevante și misiunile diplomatice acreditate în Republica Moldova au fost sensibilizați cu privire la cazurile de încălcare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului în cadrul a: 39 de întrevederi cu șefii misiunilor diplomatice acreditate în Republica Moldova și cu reprezentanții organizațiilor internaționale; 29 de întrevederi cu reprezentanții mediatorilor și observatorilor în cadrul formatului de negocieri „5+2” (Președinta în exercițiu a OSCE – 2, Reprezentantul Special al OSCE pentru reglementarea transnistreană – 7, reprezentanții speciali din partea Ucrainei – 2, a Federației Ruse – 2, SUA – 1); 96 de demersuri (aduse la cunoștința partenerilor străini) care se referă la gama de probleme din domeniul drepturilor omului.
 - În data de 17 martie 2021, printr-o analiză adresată către 14 parteneri internaționali, a fost relatată situația degradantă a drepturilor omului în regiunea transnistreană, fiind abordate cazurile individuale de rezonanță a 22 de cetățeni. Cazurile de rezonanță au fost aduse în vizorul partenerilor externi relevanți, cu solicitarea de implicare activă în vederea îmbunătățirii situației drepturilor omului în regiune, conform standardelor

26 Oficiul Avocatului Poporului, „Raport privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2021” (2022), http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/03/AP_raport_2021.pdf

dreptului internațional, și solicitarea față de Tiraspol de a renunța la tactica acțiunilor abuzive și de a contribui la repunerea persoanelor în drepturile lezate.

- c. Potrivit informației furnizate suplimentar de BPR în data de 13 iunie 2022: în perioada de referință au fost perfectate 565 de demersuri pe tematica drepturilor omului către toți actorii relevanți. A fost abordată situația cetățenilor despre afectarea drepturilor cărora BPR fost sesizat (cazul Glijin, Horjan, Ciorba, Moșneaga, Coțofan, Mițul, Ermurachi ș.a.).
- d. MAEIE nu a răspuns la solicitarea Asociației Promo-LEX privind furnizarea informațiilor suplimentare cu privire la executarea subacțiunii 1.5.
- e. Este salutar faptul că în anul 2021 și în anul 2022 se remarcă o comunicare mai constantă a autorităților implementatoare cu partenerii internaționali în ceea ce privește cauzele individuale și problemele grave ale drepturilor omului. Cu toate acestea, multe domenii problematice nu au fost abordate sau au fost abordate tangențial, iar sesizările deseori poartă un caracter formal.

Subacțiunea 1.5 este realizată.

Obiectivul II. Reducerea numărului de încălcări ale drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și în zonele limitrofe

Ținta strategică A. Sprijin și asistență oferite, în mod sistematic, persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate în localitățile din stânga Nistrului și în zonele limitrofe.

Ațiunea 1: Oferirea sistematică a sprijinului și asistenței persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate în localitățile din stânga Nistrului și în zonele limitrofe.

Subacțiunea 1.1. Fortificarea capacităților Oficiului Avocatului Poporului în procesul de monitorizare a respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană.

- **Indicatori de monitorizare:** *Studiul elaborat.*
- **Instituții responsabile:** *Oficiul Avocatului Poporului.*
- **Termenul de realizare:** *2019.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.1 se raportează ca fiind *realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDU.
- b. OAP a raportat realizarea Studiului privind evaluarea necesităților instituționale și operaționale în vederea eficientizării activității de monitorizare a drepturilor omului în regiunea transnistreană. Studiul conține concluzii și recomandări cu privire la organizarea activității instituției în procesul de monitorizare a respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană.

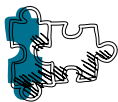
Subacțiunea 1.1 este realizată.

Ținta strategică A. Sprijin și asistență oferite, în mod sistematic, persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate în localitățile din stânga Nistrului și în zonele limitrofe.

Ațiunea 1: Oferirea sistematică a sprijinului și asistenței persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate în localitățile din stânga Nistrului și în zonele limitrofe.

Subacțiunea 1.2. Analiza sistemică a situației privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și în zonele limitrofe.

- **Indicatori de monitorizare:** *Rapoartele anuale și cele speciale elaborate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare.*
- **Termenul de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.2 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- b. În vederea realizării acestei subacțiuni, BPR a raportat următoarele:
 - Elaborarea rapoartelor exhaustive de analiză a situației privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană nu poate fi realizată atât timp cât regiunea continuă să fie inaccesibilă pentru reprezentanții autorităților publice, situație datorată lipsei unui control efectiv din partea autorităților constituționale asupra situației din regiune și nereglementării conflictului transnistrean. În condițiile descrise, există riscuri că asemenea analize vor fi superficiale, incomplete și nu vor reflecta pe deplin situația.
- c. Pentru anul 2022, BPR a raportat această subacțiune drept una *parțial realizată* și a indicat faptul că analiza sistemică a situației privind drepturile omului în regiunea transnistreană nu poate fi realizată exhaustiv, atât timp cât regiunea continuă să fie inaccesibilă atât pentru reprezentanții autorităților publice, cât și pentru promotorii drepturilor omului.
- d. Potrivit indicatorilor de evaluare stabiliți pentru această subacțiune, BPR urma să elaboreze *rapoarte anuale și speciale* referitoare la analiza situației privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și în zonele limitrofe. Similar anilor precedenți, constatăm că nerealizarea acestei subactivități este motivată de către BPR, la fel, prin lipsa controlului efectiv și a accesului în regiunea transnistreană. Susținem totuși că pentru a efectua o analiză sistematică a situației din regiunea transnistreană, care ar urma să se materializeze în niște rapoarte speciale și anuale, nu este necesar accesul fizic în regiune. Mai mult, chiar potrivit informației furnizate de BPR, se declară că autoritatea efectuează monitorizarea situației din regiune. Procesul de monitorizare presupune o finalitate prin analiza datelor obținute și, ca urmare, prin elaborarea unui raport anual sau special (în funcție de subiect). Respectiv, indiferent de instrumentele utilizate pentru monitorizarea situației din regiune, lipsa accesului în regiunea transnistreană nu este un argument viabil pentru justificarea nerealizării subacțiunii în cauză.
- e. Asociația Promo-LEX reiterează importanța elaborării acestor rapoarte și atrage atenția, în continuare, asupra faptului că necesitatea acestor rapoarte rezidă în identificarea încălcărilor sistemice ale drepturilor omului în regiunea transnistreană prin monitorizarea constantă a problemelor, stocarea și analiza acestora. Această activitate crucială urma să aibă o finalitate prin identificarea celor mai eficiente soluții pentru problemele constatate în rapoartele de analiză.

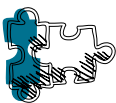
Subacțiunea 1.2 nu este realizată.

Ținta strategică B. Monitorizarea fiecărui caz sesizat și documentat de aplicare a torturii sau a tratamentelor inumane ori degradante în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Monitorizarea situației persoanelor aflate în locurile de detenție din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.1. Identificarea organizațiilor societății civile, a coalițiilor, a altor tipuri de instituții ce au drept scop monitorizarea situației deținuților în localitățile din stânga Nistrului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Instituțiile identificate; Echipele de monitorizare create.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare; Oficiul Avocatului Poporului.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- Subacțiunea 1.1 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- În vederea realizării acestei subacțiuni, autoritățile implementatoare au prezentat următoarele informații:
 - BPR a raportat că partea transnistreană nu a acceptat, de principiu, includerea pe agenda subgrupului de lucru pentru drepturile omului a subiectelor ce țin de locurile de detenție din stânga Nistrului. Crearea și operaționalizarea echipelor de monitorizare nu a fost posibilă, dată fiind poziția neconstructivă a Tiraspolului în procesul de negocieri, descrisă mai sus, dar și inaccesibilitatea regiunii transnistrene pentru funcționarii autorităților naționale și pentru promotorii drepturilor omului – reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale.
 - Avocatul Poporului a expediat mai multe demersuri adresate „împuternicitului pentru drepturile omului” din regiunea transnistreană cu solicitarea de organizare a unor vizite comune în locurile de detenție, însă această inițiativă nu a fost acceptată. Mai mult, Tiraspolul condiționează rezolvarea acestei solicitări prin acceptarea accesului împuternicitului Tiraspolului pentru drepturile omului în penitenciarele aflate în subordinea ANP, în interiorul cărora își ispășesc pedeapsa stabilită de instanțele judecătorești cetățeni care își au domiciliul în localitățile din stânga Nistrului. OAP a identificat și a stabilit parteneriate cu unele organizații ale societății civile care au drept scop monitorizarea situației în locurile de detenție din stânga Nistrului. Având în vedere faptul că acestea nu au acces în locurile de detenție, OAP a raportat inoportunitatea creării echipelor de monitorizare.
- La întrebările suplimentare adresate instituțiilor responsabile cu privire la implementarea PNADO pentru perioada de evaluare 2021–2022, ne-a fost furnizată următoarea informație:
 - BPR nu a identificat soluții concrete pentru realizarea acestor acțiuni, deoarece acest lucru implică disponibilitatea și deschiderea ambelor părți de a rezolva problema.

- OAP ne-a informat că autoritățile secesioniste de la Tiraspol continuă să elaboreze politici/mecanisme care afectează grav dreptul la întruniri, opinie și exprimare. În data de 10 februarie 2021, liderul de la Tiraspol – V. Krasnoselski, prin Decretul nr. 38, a pus în aplicare Registrul unic de evidență a publicațiilor „extremiste”, iar la 10 iunie 2022 a semnat modificările așa-numitului cod penal local, prin care persoanele care se vor adresa în instanțele naționale străine sau internaționale, cu privire la abuzurile comise de reprezentanții structurilor neconstituționale din stânga Nistrului, vor fi pedepsite penal. În circumstanțele expuse, apărătorii drepturilor omului din stânga Nistrului sunt în pericol, iar crearea echipelor de monitorizare nu este posibilă.
- d. Pentru anul 2022, suplimentar, la 27 februarie 2023, BPR a raportat această subacțiune drept una *parțial realizată*, invocând faptul că crearea și operaționalizarea echipelor de monitorizare nu a fost posibilă, dată fiind poziția categorică a Tiraspolului în procesul de negocieri, dar și inaccesibilitatea regiunii transnistrene pentru funcționarii autorităților naționale și pentru promotorii drepturilor omului. Reprezentanții autorităților (Viceprim-ministrul pentru Reintegrare și câțiva funcționari ai BPR) au fost împiedicați de Tiraspol să efectueze o vizită de lucru în aprilie-mai 2022 la penitenciarele nr. 8 și nr. 12 din Bender.
- e. Potrivit indicatorilor de evaluare stabiliți pentru această subacțiune, OAP și BPR urmau să identifice organizațiile societății civile, coaliții și alte tipuri de instituții care au drept scop monitorizarea situației deținuților în localitățile din stânga Nistrului și să fie create echipe de monitorizare, ceea ce nu a fost realizat. Pentru realizarea acestei subacțiuni, instituțiile responsabile au raportat diverse activități, care nu corespund indicatorilor stabiliți.
- f. La 21 septembrie 2022²⁷ și 23 septembrie 2022²⁸, pentru prima dată, un reprezentant al Oficiului Avocatului Poporului a avut acces în locurile de detenție din regiunea transnistreană. Chiar dacă accesul a fost unul limitat, întrevederile cu doi deținuți nu au fost confidențiale, iar un mecanism care ar permite monitorizarea periodică a locurilor de detenție din regiune nu există. Aceste vizite reprezintă o evoluție în procesul de monitorizare a situației deținuților din regiunea transnistreană. Cu toate acestea, numeroase persoane încarcerate ilegal continuă să se afle în detenție în condiții precare, contrar apelurilor și demersurilor autorităților constituționale, organizațiilor naționale și internaționale sau constatărilor CtEDO.

Subacțiunea 1.1 nu este realizată.

27 Oficiul Avocatului Poporului, „Reprezentantul Oficiului Avocatului Poporului a vizitat un deținut în izolatorul de anchetă din penitenciarul nr. 3 (ун-3) din mun. Tiraspol” (2022), <http://ombudsman.md/news/reprezentantul-oficiului-avocatului-poporului-a-vizitat-un-detinut-in-izolatorul-de-ancheta-din-penitenciarul-nr-3-%d1%83%d0%b8%d0%bd-3-din-mun-tiraspol/>

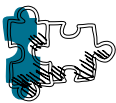
28 Oficiul Avocatului Poporului, „În premieră, angajații Oficiului Avocatului Poporului au efectuat o vizită în penitenciarul subordonat entităților de la Tiraspol” (2022), <http://ombudsman.md/news/in-premiera-angajatii-oficiului-avocatului-poporului-au-efectuat-o-vizita-in-penitenciarul-subordonat-entitatilor-de-la-tiraspol/>

Ținta strategică B. Monitorizarea fiecărui caz sesizat și documentat de aplicare a torturii sau a tratamentelor inumane ori degradante în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Monitorizarea situației persoanelor aflate în locurile de detenție din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.2. Instruirea reprezentanților organizațiilor societății civile/echipelor de monitorizare în domeniul prevenirii torturii.

- **Indicatori de monitorizare:** *Ghidul de monitorizare elaborat; Numărul de întruniri organizate; Numărul de persoane instruite.*
- **Instituții responsabile:** *Oficiul Avocatului Poporului.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.2 se raportează ca fiind *nerealizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- b. Potrivit indicatorilor de evaluare stabiliți pentru această subacțiune, OAP urma să elaboreze Ghidul de monitorizare în vederea instruirii organizațiilor societății civile/echipelor de monitorizare în domeniul prevenirii torturii a locurilor de detenție din regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Totodată, OAP urma să raporteze numărul de sesiuni de instruire organizate, precum și numărul de persoane instruite. În Raportul elaborat de către Secretariatul CNDO nu s-a găsit reflectată informația privind realizarea activităților.
- c. La întrebările adresate către OAP, cu privire la implementarea PNADO pentru perioada de evaluare 2021–2022, nu ne-au fost furnizate informații suplimentare potrivit indicatorilor stabiliți la această subacțiune.

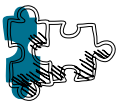
Subacțiunea 1.2 nu este realizată.

Ținta strategică C. Un număr mai mare de elevi în instituțiile de învățământ moldovenești cu predare în grafia latină din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Asigurarea condițiilor necesare pentru buna funcționare a școlilor moldovenești cu predare în grafia latină din localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.1. Acordarea unui sprijin permanent instituțiilor de învățământ moldovenești cu predare în grafia latină din regiunea transnistreană.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de acțiuni întreprinse.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Educației și Cercetării; Biroul politici de reintegrare.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.1 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND.
- b. BPR și Ministerul Educației și Cercetării (MEC) au raportat mai multe activități desfășurate pe parcursul perioadei de raportare în vederea atingerii țintei strategice:
 - Problema școlilor din regiune care desfășoară procesul educațional potrivit programelor Ministerului Educației și Cercetării a figurat pe agenda discuțiilor la întrevederile cu reprezentanții partenerilor externi, inclusiv cu Reprezentantul Special al Președinției în exercițiu a OSCE pentru reglementarea transnistreană, cu delegația compusă din reprezentanți ai mediatorilor și ai observatorilor din cadrul Conferinței permanente pe probleme politice în procesul de reglementare transnistreană.
 - Pe parcursul anului 2021, în cadrul formatelor „1+1” și al grupurilor de lucru pentru educație, a fost abordat un spectru larg de probleme cu care se confruntă cele opt licee și gimnazii cu predare în grafie latină din stânga Nistrului și din mun. Bender, în vederea implementării depline și necondiționate a prevederilor Deciziei protocolare din 25 noiembrie 2017 și a avansării în problema asigurării tuturor instituțiilor cu sedii proprii și adecvate procesului educațional.
 - Au fost elaborate circa 28 de demersuri pe subiectul asigurării dreptului la educație și alte drepturi conexe în acest scop. Principalele subiecte abordate de Chișinău în problema acestor școli sunt axate pe asigurarea desfășurării în condiții optime a procesului educațional pe fundalul evoluției situației pandemice și cu respectarea regulilor de ocrotire a sănătății în vigoare, libera circulație a cadrelor didactice, a personalului și a elevilor, a mărfurilor și a bunurilor destinate școlilor, inclusiv în zilele de weekend.
 - A fost solicitată întreprinderea măsurilor concrete pentru recurgerea la etapa de reîntoarcere a sediilor sau identificarea unor alternative, conforme cerințelor educaționale, primordiale pentru Liceul Teoretic „Evricea” din or. Râbnița, Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt” din or. Grigoriopol și Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din or. Dubăsari. La acest capitol se evidențiază lipsa deschiderii Tiraspolului în a rezolva problema dotării cu clădiri și terenuri adiacente proprii. Mai mult, în vara anului 2021, Tiraspolul a încercat să oblige Liceul „Lucian Blaga”

să parcurgă proceduri adiționale de reînregistrare, amenințând cu sistarea activității, iar autoritățile au intervenit în această situație, prevenind încălcarea dreptului la educație pentru elevii acestei instituții.

- c. La întrebările adresate instituțiilor responsabile cu privire la implementarea PNADO pentru perioada de evaluare 2021–2022, MEC ne-a furnizat informații suplimentare:
- Au fost întreprinse mai multe acțiuni în vederea îmbunătățirii condițiilor în care se desfășoară procesul educațional în aceste instituții; a fost acordat ajutor material unic (câte 100 de mii de lei) pentru dotarea acestor instituții din orașele Tiraspol, Bender, Grigoriopol, Râbnița, Dubăsari, a Școlii de tip internat din Bender, a gimnaziilor din satele Corjova și Roghi, raionul Dubăsari.
- d. Cu toate că unele probleme au fost soluționate, iar autoritățile implementatoare au manifestat diligență în executarea acestei subacțiuni, multe probleme rămân încă a fi actuale. În cadrul procedurii de executare a Hotărârii CtEDO *Catan și alții v. Moldova și Rusia 43370/04*, Promo-LEX a expediat trei comunicări în anul 2021 și o comunicare în anul 2022, prin care a informat Comitetul de Miniștri despre mai multe obstacole și probleme care permit, în continuare, încălcarea dreptului la educație²⁹.

Subacțiunea 1.1 este realizată.

Ținta strategică C. Un număr mai mare de elevi în instituțiile de învățământ moldovenești cu predare în grafia latină din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Asigurarea condițiilor necesare pentru buna funcționare a școlilor moldovenești cu predare în grafia latină din localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.2. Promovarea studierii, în condiții de egalitate, a limbilor vorbite în localitățile din stânga Nistrului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Ponderea numărului de elevi înmatriculați în instituțiile de învățământ.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Educației și Cercetării.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.2 se raportează ca fiind *realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.

²⁹ Deciziile Comitetului de Miniștri în cauza *Catan ș.a.*

<https://hudoc.exec.coe.int/ENG#%7B%22fulltext%22:%5B%22Catan%22%2C%22EXECLIdentifier%22:%5B%22004-5%22%5D%7D>

b. Potrivit informației suplimentare furnizate de MEC în data de 9 iunie 2022:

- În anul școlar 2020–2021, în instituțiile de învățământ general amplasate în partea de est a Republicii Moldova, subordonate MEC, au fost înmatriculați 1573 de copii. În instituția publică Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Dubăsari, potrivit Ordinului ministrului educației și tineretului nr. 581 din 07.09.2007, au fost deschise clase de liceu cu instruirea în limba rusă.
- În anul școlar 2021–2022, în instituțiile de învățământ general amplasate în partea de est a Republicii Moldova, subordonate MEC, au fost înmatriculați 1649 de copii.
- Potrivit MEC, se constată o creștere lentă a numărului de elevi în instituțiile de învățământ nominalizate.

Subacțiunea 1.2 este realizată.

Ținta strategică C. Un număr mai mare de elevi în instituțiile de învățământ moldovenești cu predare în grafia latină din stânga Nistrului.

Acțiunea 2: Promovarea creșterii numărului de școli cu predare în limba maternă, proporțional cu procentajul stabilit pe grupuri lingvistice.

Subacțiunea 2.1. Desfășurarea unei campanii de informare a populației din stânga Nistrului cu privire la beneficiile instruirii de calitate.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de persoane participante la campaniile de informare.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Educației și Cercetării.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDP, la subacțiunea 2.1, nu se raportează anumite rezultate.
- b. MEC nu a raportat nicio activitate în vederea realizării acestei subacțiuni. În calitate de justificare a nerealizării acesteia, MEC a invocat lipsa accesului în instituțiile de învățământ din localitățile din stânga Nistrului și imposibilitatea organizării unor studii sau vizite de monitorizare.
- c. Potrivit indicatorului de evaluare stabilit pentru această subacțiune, MEC urma să raporteze *numărul de persoane participante la campaniile de informare a populației din stânga Nistrului cu privire la beneficiile instruirii de calitate.* În urma analizei informației furnizate suplimentar de către MEC pentru anul 2022, raportată la indicatorul stabilit, constatăm că această subacțiune nu a fost realizată. Potrivit MEC:

- În instituțiile de învățământ din alte localități din stânga Nistrului decât cele subordonate MEC, Ministerul nu are acces și nu poate realiza campanii de informare a populației cu privire la beneficiile instruirii de calitate.
 - Totodată, MEC ne-a informat, suplimentar, că *subacțiunile 2.1; 2.2; 2.3 pot fi realizate de organizațiile neguvernamentale, care, la dorința de a le implementa, vor avea toată susținerea MEC.*
- d. În contextul răspunsului prezentat de MEC, care este identic celui furnizat și în anii precedenți, constatăm dezinteresul față de această subacțiune din partea autorităților, or, această politică publică a fost elaborată și cu implicarea autorităților responsabile implementatoare. Mai mult decât atât, desfășurarea unei campanii de informare nu necesită, neapărat, accesul în instituțiile de învățământ din alte localități din stânga Nistrului decât cele subordonate MEC, aceasta poate fi realizată prin diverse surse și metode accesibile, pentru a atinge grupul-țintă. Considerăm că în vederea realizării acestei subacțiuni urma, cel puțin, să se elaboreze conceptul acestei campanii, să fie atrași în calitate de parteneri societatea civilă, organizațiile internaționale și alți parteneri relevanți, pentru a atinge ținta strategică și obiectivul identificat.
- e. Reiterăm importanța acestei subacțiuni în contextul Studiului publicat în anul 2019: „Despre unele aspecte ale educației în regiunea transnistreană” (2018–2019, autor Ivan Țurcan), care relevă o situație catastrofală în ceea ce privește dreptul la educație în limba maternă în regiunea transnistreană: „La situația anului 2016, deși populația etnic rusă reprezintă 33,99%, românească/moldoveană 33%, ucraineană 26,71%, în instituțiile de învățământ preșcolare transnistrene 92,36% din copii frecventează grădinițele ruse, 7,22% moldovenești și 0,41% ucrainene. Majoritatea covârșitoare a copiilor din regiunea transnistreană frecventează grădinițele transnistrene pe motiv că cele ale autorităților Republicii Moldova practic lipsesc...”³⁰.

Subacțiunea 2.1 nu este realizată.

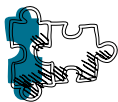
Ținta strategică C. Un număr mai mare de elevi în instituțiile de învățământ moldovenești cu predare în grafia latină din stânga Nistrului.

Acțiunea 2: Promovarea creșterii numărului de școli cu predare în limba maternă, proporțional cu procentajul stabilit pe grupuri lingvistice.

Subacțiunea 2.2. Elaborarea unui studiu privind situația limbilor vorbite în localitățile din stânga Nistrului și modul de realizare a învățământului în limbile respective.

- **Indicatori de monitorizare:** *Studiul elaborat și prezentat; Recomandările formulate și diseminate.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Educației și Cercetării.*
- **Termen de realizare:** *2019.*

³⁰ Ivan Țurcan, „Despre unele aspecte ale educației în regiunea transnistreană” (2019), https://www.academia.edu/42184415/Despre_unele_aspecte_ale_educa%C8%9Biei_%C3%AEn_regiunea_transnistrean%C4%83

Constatări:

- a. Potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND0, la subacțiunea 2.2, nu se raportează anumite rezultate.
- b. MEC nu a raportat activități în vederea realizării acestei subacțiuni. În calitate de justificare a nerealizării acesteia, MEC a invocat lipsa accesului în instituțiile de învățământ din localitățile din stânga Nistrului și imposibilitatea organizării unor studii sau vizite de monitorizare.
- c. Potrivit indicatorului de evaluare stabilit pentru această subacțiune, MEC urma să elaboreze un studiu privind situația limbilor vorbite în localitățile din stânga Nistrului. În urma analizei informației furnizate suplimentar, pentru anul 2022, raportată la indicatorul stabilit, MEC ne-a informat suplimentar că „subacțiunile 2.1; 2.2; 2.3 pot fi realizate de organizațiile neguvernamentale, care, la dorința de a le implementa, vor avea toată susținerea MEC”.

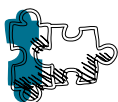
Subacțiunea 2.2 nu este realizată.

Ținta strategică C. Un număr mai mare de elevi în instituțiile de învățământ moldovenești cu predare în grafia latină din stânga Nistrului.

Acțiunea 2: Promovarea creșterii numărului de școli cu predare în limba maternă, proporțional cu procentajul stabilit pe grupuri lingvistice.

Subacțiunea 2.3. Depunerea de eforturi constante în vederea asigurării unor oportunități egale pentru elevii care studiază în alte instituții de învățământ decât cele subordonate Ministerului Educației, Culturii și Cercetării.

- **Indicatori de monitorizare:** *Măsurile/mecanismele de asigurare a oportunităților egale de studiu, elaborate și aprobate.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Educației și Cercetării.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND0, la subacțiunea 2.3, nu se raportează rezultate.
- b. MEC nu a raportat nicio activitate în vederea realizării acestei subacțiuni. În calitate de justificare a nerealizării acesteia, MEC a invocat lipsa accesului în instituțiile de învățământ din localitățile din stânga Nistrului și imposibilitatea organizării unor studii sau vizite de monitorizare.

- c. Potrivit indicatorului de evaluare stabilit pentru această subacțiune, MEC urma să elaboreze și să aprobe mecanisme de asigurare a oportunităților egale de studiu. În urma analizei informației furnizate suplimentar, pentru anul 2022, raportată la indicatorul stabilit, MEC ne-a informat suplimentar că *subacțiunile 2.1; 2.2; 2.3 pot fi realizate de organizațiile neguvernamentale, care, la dorința de a le implementa, vor avea toată susținerea MEC.*
- d. În urma evaluării efectuate, constatăm că instituția responsabilă nu a întreprins nicio activitate în vederea sensibilizării organizațiilor internaționale, partenerilor străini în privința acestui aspect și identificării soluțiilor. „Majoritatea covârșitoare a copiilor din regiunea transnistreană frecventează grădinițele transnistrene pe motiv că cele ale autorităților Republicii Moldova practic lipsesc...”³¹. În situația în care structurile neconstituționale din regiunea transnistreană blochează activitățile de susținere și promovare a unor oportunități egale pentru elevii care studiază în alte instituții de învățământ decât cele subordonate MEC, instituția responsabilă urma să manifeste o diligență mai sporită pentru realizarea subactivității planificate.

Subacțiunea 2.3 nu este realizată.

Ținta strategică D. Un număr sporit de persoane domiciliate în localitățile din stânga Nistrului care au obținut acte de identitate din sistemul național de pașapoarte.

Acțiunea 1: Dezvoltarea proceselor de eliberare a documentelor de stare civilă, a actelor de identitate, de determinare a apartenenței sau de dobândire a cetățeniei Republicii Moldova pentru locuitorii din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.1. Perfecționarea cadrului normativ existent în domeniile eliberării documentelor de stare civilă, a actelor de identitate, determinării apartenenței sau dobândirii cetățeniei Republicii Moldova pentru locuitorii din stânga Nistrului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Cadrul normativ modificat.*
- **Instituții responsabile:** *Agenția Serviciilor Publice.*
- **Termen de realizare:** *2018–2019.*

Constatări:

- a. Potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO, la subacțiunea 1.1 nu se raportează anumite rezultate. Cu toate acestea, pentru anul 2020 această subacțiune a fost raportată ca fiind *realizată*.
- b. În vederea sporirii calității și accesibilității serviciilor publice prestate pentru cetățeni, la 9 decembrie 2020, prin Hotărârea Guvernului nr. 878 s-au aprobat amendamentele la Regulamentul privind eliberarea actelor de identitate și evidența locuitorilor Republicii Moldova (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 125/2013, în vigoare din 11 ianuarie 2021). Potrivit informațiilor suplimentare furnizate de ASP, procedura de eliberare

³¹ Ivan Țurcan, „Despre unele aspecte ale educației în regiunea transnistreană” (2019), https://www.academia.edu/42184415/Despre_unele_aspecte_ale_educa%C8%9Biei_%C3%AEn_regiunea_transnistrean%C4%83

a actelor de identitate și evidență a persoanelor din localitățile din stânga Nistrului și municipiului Bender, precum și examinarea cererilor în materia de cetățenie, este bine definită. Continuitatea discuțiilor pe marginea acestui subiect a fost asigurată de Grupul sectorial de lucru privind actele de stare civilă și documentare a populației în cadrul ședinței din 11 martie 2022, cu participarea experților de pe ambele maluri ale Nistrului și a reprezentanților ASP.

Subacțiunea 1.1 este realizată.

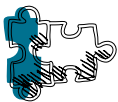
Obiectivul III. Creșterea rolului societății civile în procesul de monitorizare a încălcărilor drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor ce implementează proiecte și acțiuni de promovare și apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Încurajarea activității organizațiilor societății civile și a grupurilor de inițiativă în localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.1. Facilitarea organizării unor platforme de dialog între organizațiile care se preocupă de drepturile omului pe ambele maluri ale Nistrului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Platforma creată și activitățile realizate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare.*
- **Termenul de realizare:** *2018–2019.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.1 se raportează ca fiind *parțial realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDU.
- b. În vederea realizării acestei subacțiuni, BPR a raportat că interacționează, la nivel de corespondență, cu reprezentanții societății civile din regiunea transnistreană, atunci când există demersuri din partea acestora. Cu toate acestea, conlucrarea cu organizațiile neguvernamentale (ONG) de profil din regiunea transnistreană este problematică, pe motiv că acestea, de cele mai multe ori, susțin funcționarea regimului anticonstituțional din stânga Nistrului, iar cazurile de încălcare a drepturilor omului în stânga Nistrului le prezintă prin prisma așa-numitei „legislații” adoptate la Tiraspol.
- c. Potrivit indicatorului de evaluare stabilit pentru această subacțiune, BPR urma să faciliteze organizarea unor platforme de dialog între ONG-urile care se preocupă de drepturile omului pe ambele maluri ale Nistrului. Ca urmare a solicitării informațiilor suplimentare, BPR a raportat că necesitatea creării unei platforme de dialog între ONG-urile care se preocupă de drepturile omului pe ambele maluri ale Nistrului a fost abordată, în repetate rânduri, în formatul de lucru al reprezentanților politici, cu propunerea ca parametrii acesteia să fie elaborați și conveniți în cadrul reuniunilor grupurilor de lucru pentru drepturile omului. La ședința din 22 noiembrie 2021, experții de la Chișinău au reiterat această propunere cu accentuarea necesității instituirii unui mecanism viabil de monitorizare și de intervenție în cazurile de încălcare a drepturilor omului în regiune transnistreană, gestionat de instituțiile neguvernamentale de pe ambele maluri ale Nistrului în comun cu OAP și cu organizațiile internaționale. S-a solicitat continuarea discuțiilor pentru a iniția elaborarea mecanismului la următoarea ședință a GLDO, însă Tiraspolul nu a oferit nicio reacție pe marginea acestuia și a pus pe pauză activitatea acestui grup de lucru (GLDO).
- d. În urma analizei informației furnizate suplimentar de BPR, pentru anul 2022, raportată la indicatorul stabilit, constatăm că această subacțiune nu a fost realizată nici în anul curent.
- e. Totodată, subordonarea activității mediului asociativ intereselor așa-numitelor structuri de la Tiraspol, dar și limitarea libertății de exprimare a luat amploare în ultimii doi ani.

Libertatea de exprimare, în regiunea transnistreană, comportă o serie de probleme legate de existența unor norme locale abuzive, precum și de practici sistemice stabilite la nivelul administrației de la Tiraspol. Persoanele din regiunea transnistreană care exprimă sau promovează opinii critice la adresa regimului de la Tiraspol sau împotriva prezenței militare ruse în regiune continuă să fie supuse persecuțiilor. În ultimii doi ani au apărut noi cazuri de încarcerare sau risc real de lipsire de libertate pentru opiniile exprimate liber³².

Subacțiunea 1.1 nu este realizată.

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor care implementează proiecte și acțiuni de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 1: Încurajarea activității organizațiilor societății civile și a grupurilor de inițiativă în localitățile din stânga Nistrului.

Subacțiunea 1.2. Extinderea dialogului dintre autorități și societatea civilă a localităților din stânga Nistrului, inclusiv prin prisma unor măsuri de consolidare a încrederii.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de ședințe comune organizate anual; Numărul de participanți.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare.*
- **Termenul de realizare:** *2018–2019.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 1.2 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND.
- b. Potrivit informației furnizate suplimentar, BPR a raportat că în perioada 2019–2022 s-a implementat Programul ONU „*Acțiune comună de consolidare a drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova*” (etapa a 3-a), cu un buget total de 2,60 mil. USD, pus în aplicare de șase entități ale ONU: OIM, OHCHR, UNAIDS, UNICEF, PNUD, UNODC și cu implicarea organizațiilor neguvernamentale de pe ambele maluri ale Nistrului. În cadrul programului curent s-au promovat angajamente în ceea ce privește reformele de ansamblu, orientate spre respectarea drepturilor omului, acordarea asistenței persoanelor cu dizabilități și victimelor violenței domestice ș.a., facilitând crearea bazei pentru o cooperare multidimensională și schimbul de cunoștințe dintre malurile Nistrului.
- c. Pornind de la indicatorul stabilit pentru această subacțiune monitorizată, în informația raportată de autoritatea responsabilă nu au fost identificate informații privind numărul de

³² Promo-LEX, „Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova” (2022), <https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/12/Raport-Drepturile-omului-%C3%AEn-regiunea-transnistrean%C4%83-a-Republicii-Moldova-%C3%AEn-anul-2022-1.pdf>

ședințe comune organizate anual și numărul de participanți. Cu toate acestea, din analiza informațiilor din sursele deschise, putem conchide că această activitate a fost realizată cu suportul partenerilor internaționali, dar nu este clar în ce măsură. Informații relevante pentru indicatorul în cauză nu au fost raportate.

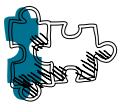
Subacțiunea 1.2 este parțial realizată.

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor care implementează proiecte și acțiuni de promovare și apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 2: Protecția apărătorilor drepturilor omului care realizează acțiuni și activități în localitățile din stânga Nistrului sau pentru locuitorii acestor localități.

Subacțiunea 2.1. Elaborarea unor mecanisme clare de protecție a persoanelor care desfășoară activități de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Mecanismul creat și pus în aplicare.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare.*
- **Termen de realizare:** *2019.*

Constatări:

- Subacțiunea 2.1 se raportează ca fiind *parțial realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- Pornind de la indicatorul stabilit pentru această subacțiune monitorizată, în informația raportată de autoritatea responsabilă nu au fost identificate informații privind elaborarea unor mecanisme clare de protecție a persoanelor care desfășoară activități de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului. BPR invocă boicotarea de regimul de la Tiraspol a subiectului vizat și lipsa controlului efectiv din partea autorităților constituționale asupra situației din regiune. Tiraspolul nu a oferit răspuns la propunerea părții moldovenești cu referire la discutarea subiectului privind posibilitatea deplasării în regiunea transnistreană a reprezentanților ONG-urilor specializate în drepturile omului. BPR atestă inaccesibilitatea regiunii pentru reprezentanții autorităților publice și promotorii drepturilor omului. Cu toate acestea, BPR susține că are, în continuare, în atenție crearea și implementarea mecanismului enunțat, la fel, și identificarea unui mecanism eficient de monitorizare și intervenție, cu implicarea societății civile de pe ambele maluri ale Nistrului.
- Asociația Promo-LEX a adresat, în data de 8 iunie 2022, o cerere către BPR pentru a informa în privința acțiunilor întreprinse în perioada 2021–2022 în vederea realizării acestei subacțiuni. Cu referire la acțiunea 2, subacțiunea 2.1, BPR nu a furnizat potrivit indicatorilor nicio informație suplimentară pe lângă cea reflectată în raportul Secretariatului CNDO.

- d. Pornind de la indicatorii stabiliți pentru subacțiunea 2.1, constatăm că mecanismul de protecție a persoanelor care desfășoară activități de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului nu a fost elaborat.

Subacțiunea 2.1 nu este realizată.

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor care implementează proiecte și acțiuni de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 2: Protecția apărătorilor drepturilor omului care realizează acțiuni și activități în localitățile din stânga Nistrului sau pentru locuitorii acestor localități.

Subacțiunea 2.2. Mobilizarea sprijinului extern în vederea îmbunătățirii situației drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului și pentru protejarea apărătorilor drepturilor omului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Declarații și comunicate difuzate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare; Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene.*
- **Termen de realizare:** *2018–2022.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 2.2 se raportează ca fiind *în curs de realizare*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- b. În vederea realizării acestei subacțiuni, autoritățile implementatoare au raportat următoarele:
 - BPR a raportat că în cadrul întrevederilor cu Reprezentantul OSCE pentru reglementarea transnistreană, dar și în platformele de negocieri existente și în dialogul cu actorii formatului „5+2”, autoritățile constituționale au insistat, în mod constant, asupra necesității stabilirii ca prioritate permanentă a subiectelor ce vizează respectarea drepturilor omului. În data de 17 martie 2021, în adresa participanților la procesul de negocieri pentru reglementarea transnistreană în formatul „5+2” și a altor parteneri externi (14 destinatari), a fost expediat un demers, prin care aceștia au fost sensibilizați asupra problemelor grave privind respectarea drepturilor omului în regiune, inclusiv prin enunțarea cazurilor individuale de rezonanță, solicitându-se implicarea tuturor actorilor relevanți în restabilirea drepturilor. Sprijinul partenerilor externi a fost solicitat și prin demersurile făcute în fiecare caz individual privind cetățenii ale căror drepturi au fost afectate de regimul de la Tiraspol.
 - MAEIE, pe parcursul anului, a prezentat patru declarații în cadrul Comitetului Permanent al OSCE – referitoare la degradarea continuă a drepturilor omului în

regiune cu accent pe cazurile individuale (Oleg Horjan, Adrian Glijin, Ruslan Lomaca ș.a.). În contextul monitorizării executării hotărârii CtEDO – *grupul Catan și alții v. Rusia*, în 2021, MAEIE a organizat două reuniuni cu reprezentanții misiunilor diplomatice acreditate în Republica Moldova pentru sensibilizarea cu privire la situația degradantă a drepturilor omului din regiunea transnistreană, presiunile constante asupra școlilor cu predare în grafie latină, precum și promovarea poziției naționale privind executarea cauzei Catan.

- c. Cu toate că autoritățile implementatoare nu au raportat activități potrivit indicatorilor stabiliți, informațiile furnizate demonstrează că în anul 2021 și în anul 2022, tematica drepturilor omului a fost abordată practic de fiecare dată de către reprezentanții autorităților constituționale în dialogul cu reprezentanții administrației *de facto* din regiunea transnistreană. Este de remarcat acest aspect, deoarece anterior subiectele și problemele ce țin de situația drepturilor omului erau incluse mai rar în agenda și în mesajul public al autorităților și al partenerilor externi. Cu titlu de concluzie, susținem: efortul depus, în ultimii doi ani, în ceea ce privește realizarea subacțiunii 2.2, este unul mai semnificativ.

Subacțiunea 2.2 este realizată.

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor care implementează proiecte și acțiuni de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 3: Familiarizarea societății din stânga Nistrului cu mecanismele de apărare a drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului.

Subacțiunea 3.1. Sensibilizarea societății din stânga Nistrului cu privire la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de campanii de sensibilizare.*
- **Instituții responsabile:** *Oficiul Avocatului Poporului; Administrația publică centrală.*
- **Termen de realizare:** *2018–2021.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 3.1 se raportează ca fiind *parțial realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND.
- b. În vederea realizării acestei subacțiuni, OAP a raportat următoarele:
- În cadrul vizitelor efectuate în instituțiile de învățământ cu predare în limba română din regiunea transnistreană și mun. Bender, au fost desfășurate activități de informare cu referire la tematica „Drepturile copilului”: șapte vizite de informare în anul 2021. În toate instituțiile de învățământ cu predare în limba română din regiunea transnistreană sunt plasate panouri informative.

- 159 de elevi au fost informați despre atribuțiile Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, mecanismele de apărare și de prevenire a încălcării drepturilor copilului, fiindu-le repartizate pliante și materiale informative elaborate de OAP.
- c. Potrivit informației furnizate suplimentar de autorități, BPR menționează că aplicarea de către reprezentanții structurilor de la Tiraspol a tehnicilor de dezinformare mediatică a locuitorilor din regiune, interpretarea arbitrară a evenimentelor și inducerea în eroare a partenerilor internaționali, aplicarea măsurilor coercitive față de victimele cazurilor de încălcare a drepturilor omului sunt dificultăți în procesul de realizare a obiectivelor acțiunilor vizate.
- d. Cu toate că autoritățile implementatoare nu au raportat activități potrivit indicatorilor stabiliți, ceea ce denotă faptul că anumite campanii (în sensul larg al noțiunii de campanie³³) nu au fost desfășurate, din informațiile furnizate constatăm totuși că în ultimii doi ani, OAP a depus eforturi în vederea sensibilizării societății din stânga Nistrului cu privire la respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului, organizând diverse activități de informare.

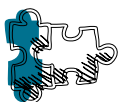
Subacțiunea 3.1 este parțial realizată.

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor care implementează proiecte și acțiuni de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 3: Familiarizarea societății din stânga Nistrului cu mecanismele de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Subacțiunea 3.2. Mediatizarea cazurilor de încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Rapoartele elaborate și comunicatele de presă difuzate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare.*
- **Termen de realizare:** *2018–2021.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 3.2 se raportează ca fiind *realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- b. Potrivit informațiilor reflectate în Raportul Secretariatului CNDO, dar și celor furnizate suplimentar, BPR a făcut trimitere la mai multe resurse online cu privire la comunicatele de presă difuzate pe paginile oficiale în legătură cu anumite cazuri individuale, comentarii pe marginea unor cauze CtEDO, mesaje și declarații transmise la conferințe internaționale tematice.

³³ „Ghid metodologic de organizare a campaniilor juridice informative” (2015), http://www.clinicajuridica.md/uploads/Ghid_metodologic_de_Organizare_a_Campaniilor_Juridice_Informative.pdf

- c. Analizând informațiile raportate de instituția responsabilă, dar și informațiile accesibile public, se constată că în perioada de referință s-au mediatizat anumite cauze, comunicatele respective fiind publicate pe pagina oficială a Cancelariei de Stat (BPR). Cu toate acestea, considerăm că numărul de cazuri în privința cărora s-a pronunțat BPR, prin declarațiile sale, este mic în raport cu numărul de violări constatate în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Subacțiunea 3.2 este realizată.

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor care implementează proiecte și acțiuni de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 3: Familiarizarea societății din stânga Nistrului cu mecanismele de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Subacțiunea 3.3. Contribuirea la consolidarea educației în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Curriculumul elaborat.*
- **Instituții responsabile:** *Ministerul Educației și Cercetării.*
- **Termen de realizare:** *2018–2021.*

Constatări:

- a. Subacțiunea 3.2 se raportează ca fiind *realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CND0.
- b. Potrivit informațiilor reflectate în Raportul Secretariatului CND0, dar și celor furnizate suplimentar de MEC, elevii care își fac studiile în cele opt instituții de învățământ amplasate în stânga Nistrului și în or. Bender, conform planului-cadru, învață disciplina „Educația moral-spirituală” în clasele I-a IV-a, disciplina „Educație pentru societate” în clasele a V-a – a VII-a, a X-a – a XII-a și disciplina „Educație civică” în clasele a VIII-a – a IX-a.

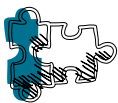
Subacțiunea 3.3 este realizată.

Ținta strategică A. Activitate intensificată a organizațiilor care implementează proiecte și acțiuni de promovare și de apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului.

Acțiunea 3: Familiarizarea societății din stânga Nistrului cu mecanismele de apărare a drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului.

Subacțiunea 3.4. Elaborarea și diseminarea materialelor informative cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului pentru locuitorii din stânga Nistrului.

- **Indicatori de monitorizare:** *Numărul de pliante elaborate și diseminate.*
- **Instituții responsabile:** *Biroul politici de reintegrare; Oficiul Avocatului Poporului.*
- **Termen de realizare:** *2018–2021.*

Constatări:

- Subacțiunea 3.4 se raportează ca fiind *parțial realizată*, potrivit Raportului pentru anul 2021 privind implementarea PNADO III, elaborat de Secretariatul CNDO.
- În vederea realizării acestei subacțiuni, autoritățile implementatoare au raportat următoarele:
 - BPR a raportat că materialele informative sunt elaborate pe linia de activitate a OAP și sunt diseminate prin intermediul reprezentanței teritoriale din s. Varnița, raionul Anenii Noi, care deservește în prezent și acordă asistența necesară persoanelor din localitățile din stânga Nistrului și din mun. Bender. Obiectivul acestei subactivități este de a disemina informații utile în rândul locuitorilor privind drepturile omului de care dispun și de a-i ghida cu privire la instituțiile la care se pot adresa pentru revendicarea acestora.
 - OAP a raportat elaborarea, în fiecare an, a unui număr de materiale informative despre drepturile omului, în funcție de prioritățile stabilite în Programul de dezvoltare strategică pentru anii 2018–2022 și de resursele financiare disponibile.
- Niciuna dintre autoritățile implementatoare nu a raportat care este numărul de pliante informative distribuite cu privire la drepturile și la libertățile fundamentale ale omului pentru locuitorii din stânga Nistrului și aria geografică de diseminare.
- Astfel, analizând informațiile raportate de instituțiile responsabile, dar și cele oficiale public accesibile, nu a fost posibil de identificat activități privind elaborarea și editarea pliantelor cu privire la drepturile și la libertățile fundamentale ale omului pentru locuitorii din stânga Nistrului în contextul familiarizării societății din stânga Nistrului cu mecanismele de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și diseminarea acestora.
- Cu titlu de concluzie, sub aspectul realizării subacțiunii 3.4, autoritățile responsabile nu au raportat activități potrivit indicatorilor stabiliți, fapt care face imposibilă constatarea executării subacțiunii.

Subacțiunea 3.4 nu este realizată.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Pentru a observa progresul real în implementarea, evaluarea și raportarea PNADO III, este necesar să subliniem deficiențele care au determinat, în mare parte, ineficiența planurilor precedente și care urmau să fie evitate în procesul de realizare a PNADO III. Este important să se identifice aceste deficiențe în cadrul procesului de evaluare a PNADO, astfel încât să se poată lua măsuri pentru a le remedia și pentru a asigura o implementare eficientă a următorului plan sau document de politici în domeniul drepturilor omului.

La începutul anului 2019, Asociația Promo-LEX a efectuat o analiză de retrospectivă legată de procesul de elaborare, aprobare și implementare a Planurilor Naționale de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO I, PNADO II și PNADO intermediar)³⁴.

În procesul de elaborare a PNADO III, urmau să fie lichidate neajunsurile depistate în primele Planuri Naționale de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului³⁵. Astfel că, în comparație cu primul și al doilea plan, PNADO III este un document mai complex, structurat, conține obiective mai specifice și indicatori de realizare.

Cu toate că PNADO III include, în mare parte, recomandările Consiliului ONU pentru drepturile omului, acceptate de Republica Moldova ca urmare a celui de-al II-lea ciclu al EPU (exercițiu care a avut loc la Geneva în noiembrie 2016), procesul de monitorizare a implementării PNADO III, desfășurat de către Promo-LEX în perioada 2021–2022, a scos în evidență aceleași probleme și neajunsuri constatate în procesele anterioare de evaluare³⁶:

1. Carențe privind procesul de evaluare și raportare a activităților planificate în PNADO III desfășurat de autorități.
2. Nivelul scăzut de realizare a activităților planificate în domeniul de intervenție nr. 16 al PNADO III.

34 APEL: Promo-LEX solicită crearea de urgență a Consiliului Național pentru Drepturile Omului și a Secretariatului Permanent pentru Drepturile Omului (2019), <https://promolex.md/14314-apel-promo-lex-solicita-crearea-de-urgenta-a-consiliului-national-pentru-drepturile-omului-si-a-secretariatului-permanent-pentru-drepturile-omului/?lang=ru>

35 Până în 2018, Republica Moldova a adoptat două Planuri Naționale în domeniul Drepturilor Omului. Primele două documente de politici naționale în domeniul drepturilor omului au fost marcate de carențe importante, care le-au transformat în documente de politici formale, cu impact redus. Lipsa unui mecanism de coordonare eficient a fost unul dintre punctele slabe ale PNADO I și PNADO II, motiv pentru care impactul acestor documente de politici nu a putut fi cuantificat. Printre principalele neajunsuri ale acestor politici se numărau: (1) alocarea resurselor financiare insuficiente pentru implementarea acțiunilor din plan; (2) implementarea superficială a activităților, fără a se ține cont de rigorile de calitate; (3) lipsa voinței politice pentru realizarea unor acțiuni care necesitau modificarea unor legi sau ratificarea unor instrumente internaționale sau regionale de protecție a drepturilor omului; (4) lipsa unui mecanism eficient de evaluare generală a PNADO; (5) lipsa unor indicatori de progres și de impact, ceea ce face monitorizarea și evaluarea defectuoasă; (6) documentele conțin domenii largi ale drepturilor omului, fără stabilirea unor priorități; (7) formularea unor priorități irealiste în contextul necesității unor reforme premergătoare sau al elaborării unor studii de analiză. Promo-LEX, Analiza de politică publică „Planurile Naționale de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului” (2019), pag. 5, https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/01/Analiza_PNADO_17012019.pdf; Centrul de Resurse Juridice din Moldova, „Raportul de evaluare a implementării Planului Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (2004–2008 și 2011–2014)” (2015), pag. 36, http://www.justice.gov.md/public/files/drepturile_omului/2015_09_30_PNADO_EVALUARE_fin.pdf

36 Promo-LEX, „Raport de evaluare pentru anii 2018–2019. Implementarea PNADO 2018–2022”, <https://promolex.md/18342-raport-de-evaluare-implementarea-planului-national-de-actiuni-in-domeniul-drepturilor-omului-pentru-anii-2018-2022/?lang=ro>; „Raport de evaluare pentru anul 2020. Implementarea PNADO 2018–2022”, <https://promolex.md/21035-raport-de-evaluare-implementarea-planului-national-de-actiuni-in-domeniul-drepturilor-omului-pentru-anii-2018-2022-2/?lang=ro>

CARENȚE PRIVIND PROCESUL DE PLANIFICARE, EVALUARE ȘI RAPORTARE A ACTIVITĂȚILOR PLANIFICATE ÎN PNADO III

În urma evaluării PNADO III, și în anul 2022 se mențin problemele aferente procesului de implementare a activităților planificate.

↳ *Lipsa unui mecanism de evaluare și monitorizare intermediară a PNADO III.*

Având în vedere că PNADO III a expirat, iar rezultatele scontate în domeniul nr. 16 al PNADO, în mare parte, nu au fost atinse, prima și cea mai evidentă problemă este lipsa unui proces de evaluare intermediară a PNADO. Este una dintre cele mai vechi probleme, care se menține și astăzi, și care transformă în continuare procesul de monitorizare efectuat de CNDO într-un proces ineficient și formal.

Procedura de evaluare presupune utilizarea datelor și informațiilor obținute în procesul de monitorizare pentru a efectua o analiză profundă privind progresul înregistrat, a stabili cauzele care au determinat unele puncte slabe în procesul de realizare a politicii publice sau apariția unor devieri etc., precum și a identifica unele soluții sau măsuri corective pentru perioada care urmează³⁷. Acest proces de evaluare intermediară ar urma să identifice *la nivelul autorităților implementatoare*: acțiunile nerealizate, parțial realizate sau tardive, precum și obstacolele care au determinat acest lucru și dacă acestea puteau fi, eventual, depășite. O astfel de evaluare ar oferi informații importante pentru identificarea problemelor și pentru întreprinderea măsurilor de remediere a acestora, astfel încât PNADO să fie posibil de implementat cu succes.

Potrivit informației recepționate de la autoritățile implementatoare, anual se elaborează rapoarte de progres privind implementarea PNADO, însă fără a efectua o evaluare internă profundă, care s-ar reflecta într-o analiză privind progresul înregistrat, cauzele care au determinat apariția unor devieri, precum și identificarea unor soluții sau măsuri corective pentru perioada care urmează.

Cu toate că PNADO III este susținut, pentru prima dată, de un mecanism de coordonare, monitorizare și evaluare extern – după cum este CNDO³⁸, în realitate, acest mecanism nu are capacitatea și resursele necesare pentru a exercita pe deplin funcțiile atribuite în art. 5 prin Hotărârea de Guvern nr. 65 cu referire la coordonarea implementării și supravegherea procesului de implementare, evaluare a documentelor de politici în domeniul drepturilor omului, ci se limitează la aprobarea rapoartelor anuale privind măsurarea progresului implementării PNADO III, elaborate și prezentate de către Secretariatul CNDO³⁹. La elaborarea cadrului normativ privind crearea mecanismului de coordonare, monitorizare, evaluare și funcționare a acestuia în practică, nu s-a ținut cont, în primul rând, de resursele umane și financiare disponibile pentru funcționarea eficientă a acestuia. Deficiențele acestui mecanism au fost constatate și descrise în raportul precedent elaborat de Asociația Promo-LEX⁴⁰.

37 Capitolul IV din Ghidul metodologic „Integrarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național” (2021), https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/ghid_copertat_coral.pdf

38 Hotărârea nr. 89 din 24 mai 2018 cu privire la aprobarea PNADO 2018–2022, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110031&lang=ro ; Hotărârea nr. 65 din 11 februarie 2019 cu privire la CNDO, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112706&lang=ro

39 Rapoartele Consiliului Național pentru Drepturile Omului, <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/rapoarte-nationaleinternationale>

40 Raport de evaluare PNADO 2018–2022 (perioada de evaluare: 2018–2019/Promo-LEX, <https://promolex.md/18342-raport-de-evaluare-implementarea-planului-national-de-actiuni-in-domeniul-drepturilor-omului-pentru-anii-2018-2022/?lang=ro>

↪ **Planificarea necorespunzătoare a activităților PNADO III la nivel de instituții implementatoare.**

Planificarea implementării unei politici publice este esențială pentru asigurarea succesului acesteia. Planificarea oferă claritate asupra obiectivelor, acțiunilor și resurselor necesare pentru implementare. Fără o planificare adecvată, implementarea va fi una haotică, sporadică și ineficientă, ceea ce poate duce la eșec în realizarea obiectivelor planului. În acest sens: a) existența unei proceduri interne (la nivel instituțional) de planificare a implementării PNADO și b) a unei unități de implementare în calitate de punct focal este esențială pentru a asigura executarea eficientă a planului. Existența unui punct focal (sau a unității de implementare) poate avea un rol important în asigurarea coerenței și coordonării acțiunilor din plan, precum și în monitorizarea, evaluarea și raportarea progresului în realizarea acțiunilor planificate. Existența acestui punct focal trebuie să asigure o comunicare eficientă între diferite sectoare și instituții la diferite nivele: local, regional și național, pentru a asigura colaborarea și coordonarea eficientă în implementarea PNADO.

Deși, potrivit *Regulamentului privind activitatea coordonatorului în domeniul drepturilor omului* (anexa nr. 3 la Hotărârea nr. 65/2019), în calitate de unitate de interacțiune a CNDO cu autoritățile publice se stabilește un *Coordonator în domeniul drepturilor omului* (funcționarul public de conducere de nivel superior), care are în sarcină identificarea lacunelor existente în procesul de implementare a PNADO și a altor documente de politici relevante, precum și formularea de propuneri pentru înlăturarea acestora, nicio instituție nu a furnizat un raport care ar include această analiză sau o evaluare a aspectelor lacunare cu privire la implementarea activităților din PNADO în urma monitorizării. Aparent, coordonatorii nu fac față necesităților de monitorizare și evaluare a PNADO, după cum este indicat în Regulament. Se impune concluzia că nivelul decizional al coordonatorilor este net inferior cerințelor de eficientizare a PNADO.

După cum se poate observa din informația prezentată de autoritățile implementatoare și din modul în care s-a raportat informația, activitățile, inițiativele și acțiunile sunt fragmentare sau realizate ocazional, fără o planificare clară, iar acestea, la rândul lor, sunt insuficiente pentru a atinge obiectivele generale din PNADO.

Carențe specifice constatate cu referire la Biroul politici de reintegrare (Cancelaria de Stat), instituția responsabilă de implementarea acțiunilor planificate în domeniul nr. 16 al PNADO:

- Nu dispune (la nivel instituțional) de un procedeu operațional intern de planificare a implementării politicilor publice, în special PNADO.
- Nu există în cadrul instituției o unitate de implementare a PNADO (*o persoană desemnată sau mai multe*) în calitate de punct focal pentru coordonarea eforturilor între diferite sectoare la nivel local, regional, național și supravegherea procesului de implementare a PNADO. Potrivit răspunsului oferit de instituție, BPR este una dintre subdiviziunile Cancelariei de Stat și, în acest sens, Biroul își ajustează activitățile de planificare și raportare la procedurile aplicate la nivelul Cancelariei de Stat.
- Analizând Planul anual de acțiuni al Cancelariei de Stat, constatăm că acțiunile și subacțiunile din PNADO III nu sunt integrate pe deplin în acest document de planificare, la care face referire BPR. Acțiunile planificate de Cancelaria de Stat cu privire la subprogramul „Reintegrarea țării” nu sunt specifice și nu includ toate activitățile planificate de PNADO în domeniul de

intervenție nr. 16⁴¹. Constatăm aceleași curențe în privința Planului de acțiuni al BPR pentru anul 2022⁴². Cu toate că au rămas neexecutate și tardive unele subacțiuni din PNADO III din anii precedenți, în Planul de acțiuni al BPR din 2022 acestea nu s-au regăsit. Drept rezultat, constatăm că activitățile ce țin de domeniul de intervenție nr. 16 al PNADO III nu au fost planificate corespunzător și subsecvent de către autoritățile implementatoare (instituția), astfel încât să se ajungă la rezultatele scontate.

Cu referire la alte autorități implementatoare⁴³:

- Unele instituții interviewate au indicat că, de asemenea, nu dispun de un procedeu operațional intern (la nivel instituțional) de planificare a implementării PNADO. În vederea asigurării implementării acțiunilor incluse în PNADO III, se ghidează de *Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice*, aprobat prin HG nr. 386/2019 și de Capitolul IV din Ghidul metodologic „Integrarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național”.
- Unica instituție, din cele opt instituții chestionate, care este Procuratura Generală a Republicii Moldova (PG), ne-a informat că dispune de un „*Plan operațional de acțiuni pentru realizarea PNADO 2018–2022*”, aprobat prin Ordinul PG nr. 39/28 din 06.09.2018, modificat ulterior prin Ordinul nr. 50/3 din 15.06.2022. Conform acestui ordin, procurorii-șefi și conducătorii subdiviziunilor PG, precum și ai procuraturilor specializate și teritoriale, au fost responsabilizați pentru realizarea integrală și în termenele stabilite ai acțiunilor din *Planul operațional instituțional*. Informații cu privire la măsurile întreprinse sunt prezentate semestrial în Secția politici și management al proiectelor a PG, responsabilă de evaluarea gradului de realizare a acțiunilor planificate. Mai mult, la nivel instituțional, PG a elaborat *Regulamentul cu privire la planificarea, monitorizarea și raportarea activității Procuraturii*, aprobat prin Ordinul PG nr. 103/28 din 30.12.2020. În baza acestui Regulament are loc procesul de planificare strategică și operațională a activității Procuraturii.

↪ Raportarea activităților planificate fără a ține cont de indicatorii setați în PNADO III.

Atât în rapoartele de progres elaborate de instituția implementatoare, cât și în Raportul de monitorizare elaborat de Secretariatul CNDO în baza rapoartelor de progres interne ale acestor autorități, se constată menținerea unor probleme în ceea ce privește modalitatea de raportare a instituțiilor responsabile de implementarea activităților din PNADO. Se mențin tendințele de generalizare și raportare contrare indicatorilor de monitorizare stabiliți în plan, fapt care influențează în mod direct eficacitatea acțiunilor planificate. Informațiile raportate de către autoritățile implementatoare nu sunt „filtrate” potrivit indicatorilor stabiliți și nu sunt excluse detaliile lipsite de prioritate.

↪ Lipsa unor instituții responsabile primare de realizarea subacțiunilor planificate.

Hotărârea cu privire la aprobarea PNADO 2018–2022 (PNADO III) nr. 89 din 25 mai 2018 nu a indicat expres care sunt instituțiile primare responsabile de realizarea unor activități, or, potrivit Planului pentru executarea unei subacțiuni, sunt indicate mai multe instituții responsabile. Acest fapt complică procesul de coordonare între instituțiile responsabile, ceea ce poate duce uneori la lipsa realizării unor activități planificate.

41 Cancelaria de Stat, Planul de activitate pentru anii 2021 și 2022, <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/planurile-de-activitate>

42 Planul de acțiuni al Biroului politici de reintegrare pentru anul 2022, https://gov.md/sites/default/files/pa_al_bpr_pentru_anul_2022.pdf

43 Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Avocatul Poporului, Cancelaria de Stat, Ministerul Justiției, Biroul politici de reintegrare.

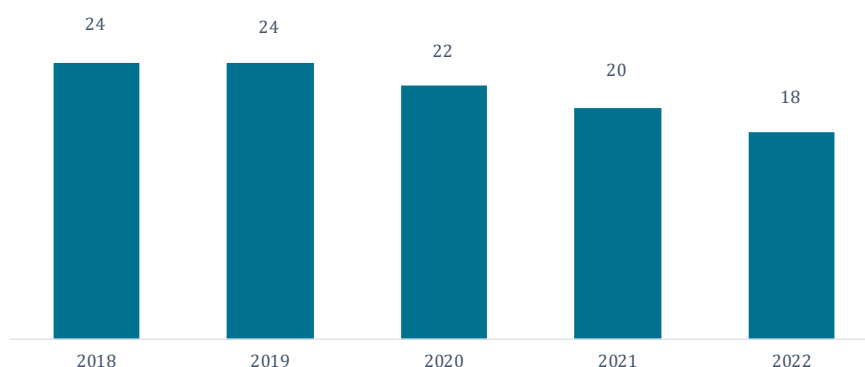
NIVELUL SCĂZUT DE REALIZARE A ACTIVITĂȚILOR PLANIFICATE ÎN DOMENIUL DE INTERVENȚIE NR. 16 AL PNADO III

Problemele și fenomenele de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova rămân sistematice și, în marea lor majoritate, nu se limitează în timp, fiind create numeroase obstacole pentru sesizarea, examinarea eficientă sau rezolvarea lor. Regiunea transnistreană (care este o regiune separatistă, susținută de Federația Rusă) a adoptat și a implementat practici similare cu cele din Federația Rusă în ceea ce privește respectarea drepturilor, ceea ce a rezultat în restricționarea spațiului societății civile, limitarea drepturilor civile și politice, fapt confirmat de cazurile de încălcare a libertății de exprimare, de întrunire și a libertății presei⁴⁴.

Constatările organizației internaționale *Freedom House* arată adevărata stare în dinamică a respectării drepturilor omului din regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Conform clasificării raportului *Freedom in the World*, regiunea transnistreană este plasată în lista „teritoriilor disputate” și este considerată „Neliberă” (Not Free). Analiza în dinamică a indicelui pentru respectarea libertăților și drepturilor omului reflectă o situație în degradare constantă⁴⁵.

Scorul general al democrației, de 18 puncte, este cel mai scăzut din ultimii 5 ani.

Indicele democrației în regiunea transnistreană a RM (2018-2022)

În pofida agravării situației din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, analiza domeniului nr. 16 de intervenție relevă puține progrese în raport cu impactul scontat.

Din domeniul nr. 16 de intervenție „Respectarea drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului”, au fost monitorizate și evaluate 25 de subacțiuni planificate în vederea atingerii celor trei obiective din PNADO.

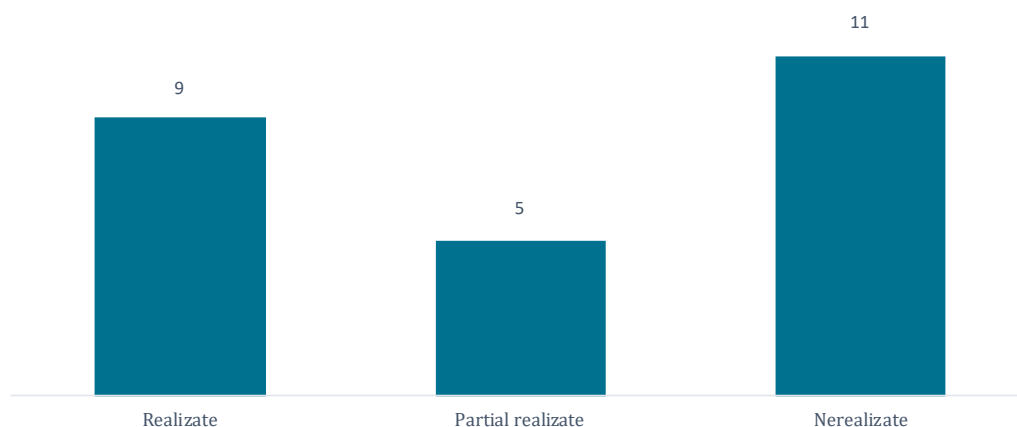
Pentru perioada raportată: 2021–2022, constatăm unele progrese și eforturi mai semnificative comparativ cu anii precedenți ale instituțiilor responsabile în ceea ce ține de sensibilizarea organizațiilor internaționale relevante și a misiunilor diplomatice acreditate în Republica Moldova cu privire la cazurile de încălcare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului. Cu toate acestea, analiza gradului de implementare a PNADO III în domeniul de intervenție nr. 16 în această perioadă evidențiază în continuare menținerea unei rate înalte de neexecutare a activităților planificate, iar activitățile scadente nu au mai fost realizate sau incluse în planul anual al instituțiilor implementatoare.

44 Promo-LEX, „Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova” (2022), <https://promolex.md/wp-content/uploads/2022/12/Raport-Drepturile-omului-%C3%AEn-regiunea-transnistrean%C4%83-a-Republicii-Moldova-%C3%AEn-anul-2022-1.pdf>

45 Raport Freedom House (2018–2022), <https://freedomhouse.org/country/transnistria/freedom-world/2022>

Graficul nr. 1. Nivelul de realizare a subacțiunilor monitorizate pentru perioada 2021–2022

(25 de subacțiuni monitorizate și evaluate)

Cu toate că PNADO III a expirat deja, iar, potrivit articolului 5 al Hotărârii nr. 89 din 24.05.2018, CNDO urma să prezinte Parlamentului anual, până în data de 1 aprilie, un raport cu privire la gradul de implementare a acestuia, Raportul de implementare pentru anii 2021 și 2022 nu a fost aprobat nici în 2023. Acest fapt denotă deficiențe clare ale mecanismului național de coordonare, monitorizare și evaluare a politicilor statului, care urmează a fi identificate și soluționate în viitorul apropiat.

În pofida măsurilor întreprinse de către instituțiile responsabile de implementarea activităților din domeniul vizat pentru perioada raportată, nici în anul 2022 nu au fost înlăturate impedimentele și provocările care împiedicau atingerea obiectivului general planificat de PNADO III în domeniul de intervenție nr. 16:

- Se constată în continuare eforturi din partea instituțiilor implementatoare în deblocarea accesului la terenurile agricole amplasate după traseul Râbnița–Tiraspol, însă acest mecanism nu a deblocat integral restricțiile în privința accesului la terenurile agricole, ceea ce reprezintă în continuare o limitare, respectiv o încălcare continuă a dreptului la proprietate.
- Deși s-a relansat activitatea GLDO și a altor grupuri sectoriale încă în anul 2018, numărul de ședințe ale GLDO (în anul 2021 – doar o ședință, iar în anul 2022 – niciuna) nu poate duce la atingerea țintei strategice stabilite, și anume: *intensificarea dialogului în domeniul drepturilor omului la nivel de experți pentru problemele drepturilor omului din localitățile din stânga Nistrului.*
- Lipsa de transparență în activitatea grupurilor de lucru sectoriale și a GLDO: în continuare, nu se fac publice agendele ședințelor, pozițiile tuturor participanților la aceste grupuri de lucru.
- Nu se efectuează analiza sistemică a situației privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană și în zonele limitrofe de către BPR. Importanța acestei analize rezidă în identificarea încălcărilor sistemice ale drepturilor omului în regiunea transnistreană prin monitorizarea, stocarea și analiza acestora. Această activitate urmează să aibă o finalitate prin identificarea celor mai eficiente soluții pentru problemele constatate.

- Nu au fost create echipe de monitorizare a situației deținuților în localitățile din stânga Nistrului, de asemenea, nu a fost elaborat *Ghidul de monitorizare a situației persoanelor aflate în locurile de detenție din stânga Nistrului*, activitate pusă în sarcina OAP.
- Lipsa unor mecanisme clare de protecție a persoanelor care desfășoară activități de promovare și apărare a drepturilor omului în localitățile din stânga Nistrului, activitate pusă în sarcina BPR, care a devenit scadentă în 2019.

RECOMANDĂRI

RECOMANDĂRI CU PRIVIRE PROCESUL DE IMPLEMENTARE A PNADO

- Desfășurarea unui proces de evaluare finală a implementării PNADO 2018–2022.
- Demararea urgentă a procesului de elaborare a unui nou document de politici în domeniul drepturilor omului cu implicarea tuturor părților relevante, inclusiv din comunitatea locală, pentru a asigura că acesta reflectă necesitățile reale ale acestora.
- Elaborarea la nivel instituțional a unei proceduri standard de operare cu privire la procesul de implementare a documentului de politici în domeniul drepturilor omului.
- Instituirea unui mecanism obligatoriu de evaluare intermediară a impactului acțiunilor planificate și adaptarea acestora în consecință.
- Instituirea unui mecanism de identificare timpurie a deficiențelor de implementare și/sau a impedimentelor de atingere a indicatorilor stabiliți în următorul document de politici în domeniul drepturilor omului.
- Consolidarea mecanismului național de coordonare, monitorizare și evaluare a politicilor statului (CNDO și Secretariatul permanent al CNDO).
- Consolidarea la nivel de instituții a capacităților *unității de implementare și coordonare a PNADO* (Coordonator⁴⁶) în calitate de punct focal.

RECOMANDĂRI PENTRU INSTITUȚIILE RESPONSABILE PRIVIND NIVELUL DE REALIZARE A ACTIVITĂȚILOR DIN DOMENIUL NR. 16 DE INTERVENȚIE AL PNADO 2018–2022:

- Efectuarea de către instituțiile responsabile de implementarea acțiunilor din domeniul nr. 16 al PNADO 2018–2022 a unei analize privind acțiunile nerealizate sau parțial realizate, precum și a obstacolelor care au determinat acest lucru și dacă acestea puteau fi eventual depășite. O astfel de evaluare ar oferi informații importante pentru identificarea problemelor și pentru întreprinderea măsurilor de remediere în viitor.
- Identificarea de către instituțiile responsabile de implementarea acțiunilor din domeniul nr. 16 al PNADO 2018–2022 a acțiunilor nerealizate sau parțial realizate care ar putea fi integrate în noul document de politici în domeniul drepturilor omului.
- Inițierea cât mai rapidă a unor consultări extinse interinstituționale în vederea demarării procedurilor legale de retragere a rezervelor sau declarațiilor privind

⁴⁶ Regulamentul privind activitatea Coordonatorului în domeniul drepturilor omului. Anexa nr. 3 la Hotărârea Guvernului nr. 65/2019, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112706&lang=ro

limitarea teritorială a aplicării tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv a celor formulate în privința protocoalelor facultative 1 și 2 la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP).

- Asigurarea transparenței grupurilor de lucru sectoriale și a GLDO prin publicarea agendelor și a proceselor-verbale.
- Elaborarea de către BPR a rapoartelor speciale și anuale privind situația drepturilor omului în regiunea transnistreană. Publicarea acestora.
- Inițierea, de către BPR, a consultărilor publice privind crearea platformei de dialog între organizațiile care se preocupă de drepturile omului pe ambele maluri ale Nistrului.

Susținem în continuare aceeași concluzie ca și în anul precedent: ritmul de implementare a PNADO 2018–2022 a fost unul foarte lent, iar acțiunile întreprinse nu au atins obiectivele stabilite. Sunt înregistrate anumite progrese, dar și un număr mare de restanțe în raport cu rezultatele planificate. Există o lipsă de comunicare și coordonare între instituțiile desemnate responsabile, care nu au avut o viziune comună de interacțiune în vederea punerii în aplicare a planului.

Acest raport vine să accentueze importanța evaluării alternative celei făcute de autorități, scoate în evidență neajunsurile care ar putea fi excluse și evitate în următorul document de politici în domeniul drepturilor omului. Este adresat, în special, factorilor de decizie responsabili de implementarea activităților planificate în domeniile vizate.

